

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain 60 a §:n ja sähköisen viestinnän tietosuojalain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi tekijänoikeuslain 60 a §:ää ja sähköisen viestinnän tietosuojalakia.

Ehdotuksella vahvistetaan ja monipuolistetaan luovien sisältöjen luvattoman verkkojalkelun vähentämiseen tähtäviä keinoja parantamalla teleliittymien yhteystietojen säilymistä sekä säätämällä tuomioistuimenmenettelyn vaihtoehdoksi mahdollisuuden lähettää ilmoitus mahdolliselle tekijänoikeuksien loukkaajalle.

Tekijänoikeuslain 60 a §:n säännöstä, jonka mukaan tekijällä on oikeus tuomioistuimen määräyksellä saada teleyritykseltä tekijänoikeuden loukkaukseen käytettävän teleliittymän yhteystiedot, ehdotetaan täydennettäväksi siten, että asian ollessa vireillä tuomioistuin voisi velvoittaa teleyrityksen luovuttamaan yhteystiedot tuomioistuimelle. Jos tietojen luovuttamismääräykselle laissa säädetyt edellytykset täyttyvät, tuomioistuimen tulisi luovuttaa hallussaan olevat teleyritykseltä saamansa tiedot edelleen hakijalle.

Muutoksella parannettaisiin yhteystietojen säilymistä ja varmistettaisiin, että tuomiois-

tuimen määräyksen täytäntöönpano ei esty sen vuoksi, että tiedot ovat hävinneet teleyrityksen järjestelmistä määräyksen antamisen jälkeen.

Sähköisen viestinnän tietosuojalakiin ehdotettavalla muutoksella mahdollistettaisiin se, että teleyritys toimittaisi liittymänhaltijalle tekijänoikeuden yhteishallinnointijärjestön tai muun ammattimaista tekijänoikeuksien valvontaa harjoittavan organisaation lähettämän ilmoituksen. Laissa myös sallittaisiin tätä varten tapahtuva tunnistamistietojen käsittely. Teleyrityksellä olisi velvollisuus välittää liittymänhaltijalle yhteishallinnointijärjestön tai tekijänoikeuksien valvontaorganisaation toimittama määrämuotoinen ilmoitus. Ehdotettavalla menettelyllä varmistettaisiin ilmoituksen perille meno siten, että tieto liittymänhaltijan henkilöllisyydestä säilyy teleyrityksellä eikä sitä paljasteta ilmoituksen lähettäjälle.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan keväällä 2011.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 JOHDANTO.....	3
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
Tekijänoikeuden loukkaukset tietoverkossa.....	4
Tekijänoikeuden siviilioikeudelliset oikeussuojakeinot.....	5
<i>Liittymän haltijan yhteystietojen luovuttamista koskeva määräys</i>	5
<i>Kieltokanne ja teleyritykselle annettava keskeyttämismääräys</i>	6
Muut oikeussuojakeinot.....	7
<i>Tutkintapyyntö poliisille</i>	7
<i>Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta</i>	7
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	8
Ranska.....	8
Iso-Britannia.....	9
Espanja.....	10
Muut Euroopan maat.....	10
Euroopan unioni.....	11
Muut maat.....	11
2.3 Nykytilan arviointi.....	12
2.4 Uusien lainsäädännöllisten keinojen tarve.....	14
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	15
3.1 Tavoitteet.....	15
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	16
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	19
Yhteystietojen luovuttaminen tuomioistuimelle.....	19
Tunnistamistietojen käsittely tekijänoikeuden loukkaamista koskevan ilmoituksen välittämiseksi.....	19
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	19
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	19
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	20
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	20
5 ASIAN VALMISTELU.....	21
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	21
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	21
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	23
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	23
1.1 Laki tekijänoikeuslain 60 a §:n muuttamisesta.....	23
1.2 Laki sähköisen viestinnän tietosuojalain muuttamisesta.....	24
2 VOIMAANTULO.....	26
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	26
LAKIEHDOTUKSET.....	29
Laki tekijänoikeuslain 60 a §:n muuttamisesta.....	29
Laki sähköisen viestinnän tietosuojalain muuttamisesta.....	30

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Luovien sisältöjen kauppa on muuttumassa fyysisten tallenteiden kaupasta digitaalisessa muodossa tapahtuvaan kaupankäyntiin.

Tekijänoikeuteen perustuvien luovien sisältöjen tuotannon osuus Suomen bruttokansantuotteesta oli vuonna 2008 noin 3,7 prosenttia. Kokonaistyövoimasta näiden alojen osuus oli noin 4 prosenttia Tärkeimpiä digitaalisessa muodossa kulutettavia sisältöjä olivat musiikki ja elokuvat.

Internetissä tapahtuvan luovien sisältöjen sähköisen kaupankäynnin kehitys on ollut sekä Suomessa että muualla Euroopassa varsin hidasta. Äänitealan vuotta 2009 koskevien tilastojen mukaan digitaalisen musiikkikaupan osuus Suomen koko musiikkimyyntistä oli noin 9 prosenttia, ja sen rahallinen arvo 4,4 miljoonaa euroa. Euroopassa digitaalisen musiikkikaupan osuus kaikesta musiikkimyyntistä oli 13 prosenttia, Yhdysvalloissa 43 prosenttia ja koko maailmassa 26 prosenttia.

Yhtenä keskeisimmistä syistä luovien sisältöjen sähköisen verkkokaupan varsin hitaaseen kasvuun on pidetty runsasta luvattonta vertaisverkkokajakelua.

Euroopan unionissa luovien toimialojen menetysten on vuonna 2008 arvioitu olleen vuositasolla yli 10 miljardia euroa ja työllisyysvaikutusten yli 185 000 työpaikkaa.

Äänitealan kansainväliset arviot äänitteiden luvattomasta lataamisesta internetissä vuonna 2009 olivat 75 miljardia musiikkikappaletta. Suhdeluku laillisten ostojen ja laittomien latausten välillä oli 1:20.

Suomessa on vuonna 2009 arvioitu olleen yli 100 000 aktiivista vertaisverkkokäyttäjää. Luku perustuu tekijänoikeuksien valvontaa harjoittavien tahojen havaintoihin ja niiden pohjalta tehtyihin arvioihin. Käyttäjien määrän laskuun 150 000 aktiivikäyttäjistä vuosina 2005 ja 2006 on voinut vaikuttaa yleisen tietoisuuden lisääntyminen tekijänoikeudesta. Myös tekijänoikeuslain (404/1961) 60 a—60 c §:n, jotka säädettiin tekijänoikeuden muuttamisesta annetulla lailla (821/2005), jäljempänä vuoden 2005 muutoslaki, siviili-

oikeudellisilla keinoilla tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estämiseksi ja sen myötä tehostuneella oikeudenhaltijoiden aktiivisella valvonnalla on voinut olla merkitystä. Vaikutusta on voinut olla myös samassa yhteydessä tehdyllä rikoslain (39/1889) 49 luvun 1 §:n 3 momentin täsmennyksellä, joka säädettiin lailla rikoslain 49 luvun muuttamisesta (822/2005). Tällöin poistettiin tietoverkoissa ja tietojärjestelmien avulla toteutettujen tekijänoikeusrikosten tunnusmerkistöä ansiotarkoituksen vaatimus.

Taloustutkimuksen tekemässä ja toukuussa 2010 julkaistussa Tekijänoikeusbarometri-tutkimuksessa, joka on tehty Luovan työn tekijöiden ja yrittäjien (LYHTY) toimeksiannosta, on selvitetty, kuinka paljon suomalaisissa kotitalouksissa ladataan luvattomasti tiedostoja keskimäärin kuukausittain, kuinka luvattomat lataukset jakaantuvat tiedostotyypeittäin ja sitä, kuinka suuri osuus tiedostoista hankittaisiin laillisista kaupapaikoista, ellei laitonta ilmaisvaihtoehtoa olisi tarjolla.

Tutkimuksen vastaajista 16 % ilmoitti, että taloudessa ladataan luvattomia tiedostoja. Koko väestöön ja kaikkiin kotitalouksiin suhteutettuna tämä merkitsisi sitä, että Suomen kaikkiaan noin 2,5 miljoonasta kotitaloudesta luvattonta lataamista tapahtuisi jopa 400 000 taloudessa ja keskimääräinen latausten määrä kuukaudessa olisi noin 32 tiedostoa. Vuosittaisten luvattomien lataamisten määrän voidaan tämän kyselyn tulosten pohjalta laskea olevan jopa 153 miljoonaan tiedostoa.

Laiton lataaminen näyttäisi keskittyvän nuorimpiin ikäryhmiin. Haastatelluista 15—24-vuotiaista 45 % ja 25—34-vuotiaista 29 % ilmoitti, että taloudessa ladataan laittomasti tiedostoja. Kuukaudessa keskimäärin yli 20 tiedostoa ladattiin noin 75 000 kotitaloudessa.

Tutkimustulosten pohjalta voidaan laskea, että kuukaudessa saatetaan laittomasti ladata jopa 7,2 miljoonaa musiikkitiedostoa, 3,9 miljoonaa elokuvaa, 672 000 peliä ja 896 000 tietokoneohjelmaa.

Tutkimukseen vastanneista 30 % ilmoitti, että aineisto olisi hankittu laillisista kaupoista

tai verkkokaupoista, jos laitonta vaihtoehtoa ei olisi ollut tarjolla. Tutkimuksen mukaan laittomista latauksista on yksittäisiä musiikkikappaleita 80 % ja albumeita 20 %. Tämän suhdeluvun mukaan laskettuna esimerkiksi musiikkikappaleiden lataamisesta syntyvä kokonaistappio olisi verkkokauppahintojen mukaan laskettuna ollut 73 miljoonaa euroa.

Tutkimuksessa arvioidaan, että musiikin, elokuvien, tietokoneohjelmien ja pelien laittomasta lataamisesta aiheutuu vuotuisia tappioita kaikkiaan noin 355 miljoonan euron verran, jos kaikkien laittomien latausten sijasta hankittaisiin laillinen aineistokappale.

Toimivat markkinat ovat edellytys sille, että uusiin teoksiin, äänitteisiin, elokuvatalenteisiin ja peleihin investoidaan myös digitaalisten palveluiden aikana ja että niitä ammatillisesti tuotetaan kuluttajille tarjottavaksi ja kuluttajien koettaviksi.

Luvattoman verkkojakelun vähentyminen olisi yksi merkittävä askel sähköisten sisältömarkkinoiden toimivuuteen, sillä tällöin luoviin sisältöihin kohdistuvan kysynnän voitaisiin olettaa aikaisempaa suuremmassa määrin ohjautuvan liiketoimintapohjalta toimiviin sähköisiin palveluihin.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Tekijänoikeuden loukkaukset tietoverkossa

Tekijänoikeuden kohteena on tekijän henkisen luomistyön tuloksena syntynyt itsenäinen ja omaperäinen teos. Teoksia ovat esimerkiksi kirjalliset teokset, musiikkiteokset (sävellykset, sanoitukset, sovitukset), elokuvat, tietokoneohjelmat, valokuvateokset ja kuvataiteen teokset. Tekijöiden oikeuksien lisäksi tekijänoikeuslaissa on säädetty tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista. Tekijänoikeuden lähioikeuksia kohdistuu esimerkiksi esittävän taiteilijan esitykseen, äänitallennetuottajan äänitallenteeseen ja kuvatallennetuottajan kuvatallenteeseen sekä radio- ja televisioyhtymien lähetykseen.

Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa, lain 2 luvussa säädetyn rajoituksen, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saat-

tamalla se yleisön saataviin. Pykälän 3 momentin 1 kohdan mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se välitetään yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy myös teoksen välittäminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana. Esittävän taiteilijan, äänitallennetuottajan, kuvatallennetuottajan ja radio- ja televisioyhtymien oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 5 luvussa.

Tekijänoikeuslain säännöksiä sovelletaan myös teosten ja muun suojatun aineiston välittämiseen tietoverkoissa. Hallituksen esityksessä (HE 28/2004 vp, s. 78) todetaan, että yleisölle välittämisestä on kyse myös silloin, kun tietoverkkoon kytketty käyttäjä sallii tietokoneensa muistilaitteen sisällön käyttämisen tietoverkon välityksellä muille verkon käyttäjille tällaisen toiminnan mahdollistavan tietokoneohjelmiston avulla (peer to peer, vertaisverkot). Kuvatussa tapauksessa on kyse lain 2 §:ssä tarkoitettusta yleisölle välittämisestä riippumatta siitä, lataako kukaan tosiasiaa teoksia itselleen. Pelkkä mahdollisuus teoksen saataviin saamiseen riittää.

Tekijänoikeuslaki säätelee myös tietoverkoissa välitettävien suojattujen aineistojen käyttämistä yksityisessä piirissä. Tekijänoikeuslain 2 luvun rajoitussäännöksiin sisältyy säännöksiä, joiden nojalla teoksen tai muun aineiston käyttö on sallittua lupaa kysymättä ja korvausta maksamatta. Keskeisimpiin säännöksiin kuuluu 12 §:n mukainen oikeus valmistaa muutama kappale teoksesta yksityistä käyttöä varten. Tietoverkossa olevasta teoksesta voidaan säännöksen nojalla tallentaa kappale paitsi itselle, niin myös perheelle ja lähimmille ystäville.

Ilman oikeudenhaltijan lupaa yleisön saatavilla olevasta teoksesta, esimerkiksi vertaisverkoissa luvottomasti jakelussa olevasta aineistosta, ei saa ladata (tallentaa) kappaletta edes omaan yksityiseen käyttöönsä (ns. laillisen lähteen vaatimus). Tallentamista yksityiseen käyttöön ei ole kuitenkaan säädetty rangaistavaksi teoksi. Siitä voi kuitenkin lain mukaan seurata hyvitysvelvollisuus oikeudenhaltijalle. Säännöksessä lausutaan julki laillisten ja laittomien toimien osalta keskeinen säännöksen esitöissä julki lausuttu peri-

aate: laitton aineisto ei muutu lailliseksi pelkällä kopiointitoimella.

Monet vertaisverkko-ohjelmistot rajoittavat tai eivät mahdollista aineiston lataamista itselle ilman, että aineistoa vastavuoroisesti jaetaan eteenpäin myös muille vertaisverkon käyttäjille. Kyse on yksityisen piirin ulkopuolelle ulottuvasta ja siten oikeudenhaltijan lupaa edellyttävästä toiminnasta, jos jaettava aineisto on tekijänoikeudella suojattua.

Tekijänoikeuslaissa säädetään tekijälle, esittäväälle taiteilijalle, äänitallenteen tuottajalle, kuvatallenteen tuottajalle ja radio- ja televisioyriykselle yksinomainen oikeus määrätä suojan kohteiden kappaleiden valmistamisesta ja välittämisestä yleisölle vertaisverkoissa. Jos oikeudenhaltijan suostumusta ei ole, rikotaan oikeudenhaltijalle tekijänoikeuslaissa annettuja yksinoikeuksia.

Teon vakavuudesta riippuen teon suorittaja syyllistyy tekijänoikeuden loukkaukseen tai tekijänoikeusrikokseen. Tietoverkoissa tapahtuvien tekijänoikeutta loukkaavien toimien osalta erityinen säännös sisältyy rikoslain 49 luvun 1 §:n 3 momenttiin. Sen mukaan tekijänoikeusrikoksesta tuomitaan myös se, joka tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla loukkaa toisen oikeutta suojan kohteisiin siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle. Rangaistavalta teolta ei edellytetä ansiotarkoitusta.

Tekijänoikeuden siviilioikeudelliset oikeussuojakeinot

Tekijänoikeuslakiin sisältyy erityissäännöksiä, joiden tavoitteena on turvata siviilioikeudellisten oikeussuojakeinojen saatavuus erityisesti luvattoman vertaisverkkojakelun tilanteissa.

Käytännössä siviiliprosessi vertaisverkoissa tapahtuvissa oikeudenloukkaustilanteissa mahdollistettiin vuoden 2005 muutoslailla. Lainmuutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 28/2004 vp) käsittelyn yhteydessä eduskunnan lakivaliokunta päätyi esittämään 60 a—60 d §:n säännöksiä tekijänoikeuden loukkausten jatkumisen estämiseksi (LaVL 5/2005 vp). Säännösten mukaiset oikeussuojakeinot ovat lain 60 d §:n mukaan sekä teki-

jänoikeuden että lähioikeuksien haltijoiden ja heidän edustajiensa käytettävissä.

Harkitessaan tarvittavan uuden sääntelyn sisältöä lakivaliokunta piti lähtökohtanaan seuraavia seikkoja. Ensinnäkin teosten tekijöillä on perustellut odotukset siitä, että he saavat luomiensa teosten käyttämisestä oikeudenmukaisen korvauksen. Tällöin laitton toiminnan estämiseksi tulee olla käytettävissä riittävät keinot. Ensisijaisesti näiden keinojen tulee kohdistua siihen henkilöön, jonka väitetään saattavan yleisön saataviin tekijänoikeudella suojattua aineistoa ilman tekijän suostumusta. Keinojen riittävän tehokkuuden takaamiseksi niitä tulee kuitenkin viime kädessä olla mahdollista kohdistaa myös välittäjinä toimiviin teleyrityksiin. Sekä viestinnän vapauden turvaamisen näkökulmasta yleensä että väitetyn loukkaajan oikeusturvan kannalta erityisesti on tärkeää, että tällaisille viestinnän harjoittamiseen puututtaville toimille asetetaan riittävät ja täsmälliset ehdot ja että asiassa noudatettava menettely sisältää takeet kaikkien osapuolten oikeuksien huomioon ottamisesta. Valiokunta piti niin ikään tärkeänä, ettei ehdotetuilla säännöksillä missään tapauksessa vaaranneta kiistan kohteena olevaan viestintään nähden ulkopuolisten oikeuksia.

Liittymän haltijan yhteystietojen luovuttamista koskeva määräys

Tekijänoikeuslain 60 a § on keskeinen säännös oikeudenkäynnin vireille tulon kannalta. Säännöksen avulla oikeudenhaltija voi selvittää väitetyn oikeudenloukkaajan yhteystiedot siviilioikeudenkäynnin käynnistämistä varten. Oikeudenhaltijat, joiden puolesta käytännössä toimii ammattimaista tekijänoikeuksien valvontaa harjoittava organisaatio, seuraavat ja keräävät tietoa suojattujen aineistojensa jakelusta vertaisverkoissa. Näin kerätty tieto muodostaa perustan lain 60 a §:n 1 momentin mukaiselle hakemukselle tuomioistuimeen.

Lain 60 a §:n 1 momentin mukaisesti tuomioistuimella on oikeus määrätä välittäjänä toimiva palvelun tarjoaja (teleyritys) luovuttamaan yhteystiedot liittymästä, josta tekijän oikeuksien kannalta merkittävässä määrin saatetaan yleisön saataviin tekijänoikeudella

suojattua aineistoa ilman tekijän suostumusta.

Tuomioistuimen määräys edellyttää hakemusta. Hakijan on osoitettava, että hakemuksessa yksilöityä liittymää käytetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä tarkoitettuun suojattujen teosten välittämiseen. Tuomioistuimella on oltava hakemuksen perusteella mahdollisuus antaa riittävän tarkkarajainen yhteystietojen luovuttamismääräys. Tuomioistuin pyytää asianomaiselta teleyritykseltä lausuman hakemuksen johdosta ja tarvittaessa oikeudenhaltijoilta tai heidän edustajaltaan vastauksen teleyrityksen esittämien väitteiden osalta.

Lain 60 a § sisältää myös tietojen luovutusvelvollisuutta rajaavan edellytyksen. Tietoja voidaan luovuttaa vain sellaisen liittymän osalta, josta tekijänoikeuksien suojan kannalta merkittävässä määrin saatetaan suojan kohteita yleisön saataviin. Viime kädessä tuomioistuin arvioi säännöksen mukaisen merkittävyyksynnyksen ylittymisen. Jos merkittävyyksynnys ei ylity, tekijällä tai hänen edustajallaan on mahdollisuus kääntyä asiassa poliisin puoleen tutkintapyynnön tekemiseksi.

Tuomioistuimen hyväksyessä hakemuksen teleyrityksellä on velvollisuus luovuttaa oikeudenhaltijalle tiedot oikeudenloukkaukseen käytetyn liittymän haltijasta. Liittymänhaltijan yhteystietojen luovuttamista koskevan määräyksen tarkoituksena on mahdollistaa tekijänoikeuden loukkaajan tunnistaminen ja tavoittaminen oikeudenloukkauksen selvittämistä varten.

Lain 60 a § ei edellytä, että siviilikanne lopulta nostetaan. Asianosaiset voivat sopia asian keskenään ennen oikeudenkäynnin aloittamista. Jos sovintoon ei päästä, asia voi jatkua myös oikeudenhaltijan poliisille tekemällä tutkintapyynnöllä. Oikeudenhaltija voi tehdä tutkintapyynnön poliisille myös siinä tapauksessa, että tuomioistuin hylkää hakemuksen yhteystietojen luovuttamisesta.

Kieltokanne ja teleyritykselle annettava keskeyttämismääräys

Tekijänoikeuslain 60 b §:ssä säädetään tekijän tai tämän edustajan oikeudesta ajaa siviilioikeudellista kieltokannetta väitettyä loukkaajaa vastaan. Hyväksyessään kanteen

tuomioistuin määrää, että tekijänoikeutta loukkaavan aineiston yleisön saataviin saattaminen on lopetettava. Kiellon tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko. Säännöksessä on kysymys lopullisesta kieltotuomiosta eikä turvaamistoimiluonteisesta kieltomääräyksestä.

Lain 60 c §:ssä säädetään tuomioistuimen mahdollisuudesta määrätä teleyritys sakon uhalla keskeyttämään luvottomaksi väitetyn aineiston saattaminen yleisön saataviin. Keskeyttämismääräys voidaan antaa teleyritykselle, ja se edellyttää oikeudenhaltijan hakemusta. Keskeyttämismääräyksen antamisen edellytyksenä on, että sitä ei voida pitää kohtuuttomana ottaen huomioon aineistoa yleisön saataviin saattavan henkilön, välittäjänä toimivan teleyrityksen ja tekijän oikeudet.

Jos tuomioistuin hyväksyy hakemuksen, teleyrityksen on keskeyttävä tekijänoikeutta loukkaavaksi väitetyn aineiston saattaminen yleisön saataviin. Säännöksessä ei yksilöidä sitä teknistä tapaa, jolla keskeyttämismääräys on pantava toimeen, vaan se on jätetty teleyrityksen harkintaan.

Koska kysymyksessä on keskeyttämismääräys, sen antaminen edellyttää, että tekijänoikeutta loukkaavaksi väitettyä aineistoa on edelleen yleisön saatavilla eikä tekijänoikeuden loukkaamista ole vapaaehtoisin toimin lopetettu.

Tekijänoikeuslain 60 c §:n mukainen keskeyttämismääräys voidaan antaa 60 b §:ssä tarkoitetun kieltokanteen käsittelyn aikana. Jos 60 c §:n 2 momentissa tarkoitetut erityiset edellytykset täyttyvät, keskeyttämismääräys voidaan antaa myös ennen kieltokanteen nostamista. Tämä edellyttää, että edellä mainittujen 60 c §:n 1 momentin edellytysten lisäksi on ilmeistä, että tekijän oikeuksien toteutuminen muutoin vakavasti vaarantuisi. Käytännössä tämä voi olla esimerkiksi näyttöä siitä, että tekijälle koituvat taloudelliset menetykset muodostuvat huomattaviksi, jos keskeyttämismääräystä ei annettaisi ennen oikeudenkäynnin alkua.

Tuomioistuimen on varattava sekä teleyritykselle eli sille, jolle määräystä on haettu annettavaksi, että sille, joka saattaa tekijänoikeutta loukkaavaksi väitettyä aineistoa yleisön saataviin, tilaisuus tulla kuulluksi.

Tuomioistuin voi pyynnöstä antaa keskeyttämismääräyksen myös väliaikaisena väitettyä loukkaajaa kuulematta, jos asian kiireellisyys sitä välttämättä vaatii. Määräys on voimassa kunnes toisin määrätään. Väitettylle loukkaajalle on määräyksen antamisen jälkeen viipymättä varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kun väitettyä loukkaajaa on kuultu, tuomioistuimen on viipymättä päätettävä, pidetäänkö määräys voimassa vai peruutetaan se.

Lain 60 c §:n nojalla annettu keskeyttämismääräys ei saa vaarantaa kolmannen oikeutta lähettää tai vastaanottaa viestejä.

Lain 60 c §:n mukainen keskeyttämismääräys kohdistuu vain teleyritykseen. Tekijänoikeuden loukkaajaa vastaan voidaan oikeudenkäynnin aikana vaatia väliaikaista kieltoa oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 7 luvun 3 §:n nojalla.

Muut oikeussuojakeinot

Tutkintapyyntö poliisille

Siviilioikeudellisten oikeussuojakeinojen lisäksi oikeudenhaltijalla on mahdollisuus tehdä poliisille tutkintapyyntö epäilystä tekijänoikeuslain 56 a §:n mukaisesta tekijänoikeusrikkomuksesta tai rikoslain 49 luvun 1 §:n ja erityisesti sen 3 momentin mukaisesti tekijänoikeusrikkoksesta. Vertaisverkoissa tapahtuvat tekijänoikeuden loukkaukset ovat asianomistajarikoksia. Virallinen syyttäjä ei saa tekijänoikeuslain 62 §:n ja rikoslain 49 luvun 6 §:n mukaan nostaa syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteen pantavaksi.

Mikäli tutkintakynnys ylittyy, poliisilla on poliisilain (493/1995) 36 §:n 2 momentin nojalla oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi.

Poliisilla on myös mahdollisuus suorittaa asiassa tarpeellisia pakkokeinoja todisteiden turvaamiseksi. Usein tämä tarkoittaa epäillyn tietokoneen takavarikoimista tietoteknistä tutkintaa varten. Esitutinnan aikana kuulus-

tellaan mahdollisesti liittymänhaltijan lisäksi myös muita talouteen kuuluvia henkilöitä, jotka ovat voineet käyttää tietokonetta.

Käytännössä asia usein raukeaa, jos esitutkinnassa paljastuu seikkoja (esim. epäilty on nuori henkilö), joiden takia syytettä ei voida nostaa.

Jos asiassa ei päädytä sovintoon ja esitutkinnassa löytyy näyttöä tekijänoikeuden loukkaamisesta, asia etenee syyteharkintaan ja yleensä lopulta tuomioistuinkäsittelyyn.

Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain (458/2002) 5 luku sisältää säännökset ilmoitusmenettelystä tallennuspalvelun tarjoajan palvelimelle, kuten palveluntarjoajan verkkosivuille, asiakkaiden toimesta tallennetun tekijänoikeutta loukkaavan aineiston pois ottamiseksi.

Säännösten mukaan oikeudenhaltijan tulee ensisijaisesti pyrkiä olemaan yhteydessä suoraan tekijänoikeutta loukkaavaan tahoon ja esittämään vaatimus tälle. Mikäli tekijänoikeuden loukkaajaa ei kuitenkaan voida tunnistaa tai hän ei viipymättä poista luvaton aineistoa, oikeudenhaltija voi kääntyä tallennuspalvelun tarjoajan puoleen lain edellyttämällä ilmoituksella.

Lain 22 §:n mukaan oikeudenhaltijan on tehtävä ilmoitus kirjallisesti tai sähköisesti siten, että ilmoituksen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja että se säilyy osapuolten saatavilla. Ilmoituksessa on oltava 1) ilmoituksen tekijän nimi ja yhteystiedot, 2) yksilöitynä se aineisto, jonka saannin estämistä vaaditaan, sekä selvitys aineiston sijainnista, 3) ilmoituksen tekijän vakuutus siitä, että se aineisto, jota vaatimus koskee, on hänen vilpittömän käsityksensä mukaan lainvastaisesti saatavilla viestintäverkossa, 4) tieto siitä, että ilmoituksen tekijä on tuloksetta esittänyt vaatimuksensa sisällön tuottajalle tai että sisällön tuottajaa ei ole voitu tunnistaa, 5) ilmoituksen tekijän vakuutus siitä, että hän on tekijänoikeuden tai lähioikeuden haltija taikka oikeutettu toimimaan oikeudenhaltijan puolesta, sekä 6) ilmoituksen tekijän allekirjoitus.

Ilmoitus, joka ei täytä 22 §:n 1 momentissa säädettyjä vaatimuksia, on tehoton. Jos ilmoituksen puutteet koskevat yksinomaan 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja tietoja, palvelun tarjoajan on kuitenkin ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin ilmoituksen tekijän tavoittamiseksi ja ilmoitettava tälle havaitsemansa puutteet.

Palvelun tarjoajan on viipymättä ilmoitettava palvelun vastaanottajalle, jota laissa kutsutaan sisällön tuottajaksi, tämän toimittaman aineiston saannin estämisestä sekä toimitettava hänelle jäljennös ilmoituksesta, jonka perusteella esto on tehty.

Lain 23 §:n mukaan sisällön tuottajalla on oikeus saada aineisto palautetuksi vastineella, jossa hänen tulee mm. ilmoittaa nimensä ja yhteystietonsa. Jos 23 §:ssä säädetyt vaatimukset täyttävä vastine on määräajassa toimitettu, palvelun tarjoaja ei saa estää vastineessa yksilöidyn aineiston palauttamista ja sen pitämistä saatavilla, ellei palvelun tarjoajan ja sisällön tuottajan välisestä sopimuksesta taikka tuomioistuimen tai muun viranomaisen määräyksestä tai päätöksestä johdu muuta.

Oikeudenhaltija voi myös tässä tapauksessa turvautua normaaleihin siviili- tai rikosoikeudellisiin oikeussuojakeinoihin.

Edellä kuvattua ilmoitusmenettelyä koskevien säännösten tehottomuus tekijänoikeudella suojattujen aineistojen laittoman jakelun vähentämisessä on ollut havaittavissa jo pitkän aikaa. Vuosituhannen vaihteen tienoilta asti tekninen kehitys on mahdollistanut luovien sisältöjen jakelun ja hakemisen suoraan yksittäisten tietoverkkoon kytkeytyneiden tietokoneiden välillä. Kun laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta tuli voimaan heinäkuun 2002 alusta, tietoverkoissa tehdyt vakavimmat tekijänoikeuden loukkaukset olivat jo siirtyneet tallennuspalveluista vertaisverkkoihin, joihin ilmoitusmenettely ei ole käytettävissä.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Ranska

Ranskassa hyväksyttiin vuonna 2009 laaja lainsäädännön muutospaketti, jolla edistetään

tekijänoikeudella suojattujen teosten levitystä ja oikeudellista suojaa internetissä. Muutoksia tehtiin muun muassa tekijänoikeuslakiin, ja säädettiin laki tekijänoikeuden rikosoikeudellisesta suojasta internetissä. Opetusta koskevaa lainsäädäntöä täydennettiin siten, että opetukseen tulee sisältyä tietoa tekijänoikeudella suojatun aineiston laittoman lataamisen ja jakelun vaaroista taiteelliselle luovuudelle.

Internetissä tapahtuvaa teosten levitystä ja tekijänoikeuksien suojaa valvomaan perustettiin Hadopi (Haute Autorité pour la Diffusion des Œuvres et la Protection des Droits sur Internet). Viraston tehtävänä on edistää lainsäädännön kehitystä ja seurata teosten laillisista ja laitonta käyttämisistä julkisissa viestintäverkoissa, suojella luovia teoksia tietoverkoissa sekä säännellä teknisiä suojauksia ja teosten tunnistamismenetelmiä ja seurata niiden kehitystä. Hadopi voi suositella muutoksia lakeihin ja muihin säännöksiin, ja siltä voidaan pyytää neuvoa lainsäädännön valmistelussa.

Vuonna 2009 hyväksytty lainsäädäntö sisältää mahdollisuuden ilmoitusten lähettämiseen internetissä tekijänoikeuksia loukkaaville sekä teleyhteyden katkaisemiseen tuomioistuimen määräyksellä oikeudenloukkauksesta annettavan tuomion yhteydessä.

Saatuaan epäilystä oikeudenloukkauksesta tiedon oikeudenhaltijoiden puolesta internetliikennettä seuraavalta taholta Hadopi pyytää teleyritykseltä, jonka tarjoamaa liittymää käytetään epäiltyyn loukkaukseen, tiedon IP-osoitteen haltijasta ja velvoittaa teleyrityksen lähettämään sähköpostitse teleliittymän haltijalle opastavan ilmoituksen, jossa muistutetaan tekijänoikeuslain säännöksistä ja niihin sisältyvistä velvollisuuksista. Ilmoitus sisältää myös tietoa laillisista sisältöpalveluista, teknisistä suojakeinoista sekä tekijänoikeuksia loukkaavien tekojen ja käytäntöjen vaikutuksista luovuudelle ja kulttuurisektorin taloudelle. Jos oikeudenloukkaus toistuu kuuden kuukauden sisällä ensimmäisestä tapauksesta, lähetetään uusi ilmoitus, tällä kertaa kirjattuna kirjeenä tai muuten todistettavasti. Ilmoitukseen sisältyy tieto siitä, milloin epäilty tekijänoikeuden loukkaus on tapahtunut. Ilmoituksen saajalla on oikeus tulla kuulluksi, ja pyynnöstä annetaan tieto esimerkiksi siitä, mitä aineistoa epäilty loukkaus koskee.

Hadopilla on oikeus säilyttää oikeudenloukkaajien yhteystiedot toimenpiteiden toteuttamisen edellyttämän ajan.

Mikäli oikeudenloukkaus tapahtuu kolmannen kerran vuoden kuluessa, asia siirtyy tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tuomioistuin voi tietoverkossa tapahtuvasta tekijänoikeuden loukkauksesta antamansa tuomion yhteydessä määrätä laissa säädetyn edellytyksin teleyhteyden katkaistavaksi enintään vuoden ajaksi. Tänä aikana oikeudenloukkaaja ei voi hankkia liittymää toiselta liittymäntarjoajalta.

Laki edellyttää, että teleyritysten asiakassopimukseen otetaan selvä viittaus laissa oleviin säännöksiin siitä, ettei liittymää saa käyttää tekijänoikeutta loukkaaviin toimiin, samoin kuin viittaukset toimenpiteisiin, joihin loukkauksen johdosta voidaan ryhtyä, ja rikos- ja siviilioikeudellisiin seuraamuksiin tekijänoikeuksien loukkaustapauksissa.

Iso-Britannia

Yhdistyneiden kuningaskuntien parlamentti hyväksyi 8 päivänä huhtikuuta 2010 ns. Digital Economy -lakipaketin, joka sisältää toimenpiteitä suojattujen sisältöjen luvattoman verkkojakelun vähentämiseksi. Lain tavoitteena on vähentää luvattonta verkkojakelua merkittävästi seuraavien 2—3 vuoden kuluessa.

Viestintälakiin (Communications Act) hyväksytyt lisäykset muodostavat kolmiportaisen toimenpidekehikon. Ensivaiheessa teleyrityksellä on velvollisuus lähettää ilmoitus asiakkaalleen, jonka hallussa olevaa liittymää on havaittu käytetyn tekijänoikeuden loukkaukseen.

Asiakkaalle lähetettävän ilmoituksen sisältö on laissa tarkasti säännelty. Ilmoituksen tulee sisältää seuraavat elementit: a) maininta siitä, että ilmoitus lähetetään oikeudenhaltijan tekemän loukkausraportin johdosta, b) oikeudenhaltijan nimi, c) ilmeisen loukkauksen kuvaus, d) todiste, josta käy ilmi tilaajan IP-numero ja loukkauksen ajankohta, e) tietoa mahdollisuudesta oikaista loukkausraportin tietoja, f) tietoa tekijänoikeudesta ja sen tarkoituksesta, g) ohjeita tekijänoikeudella suojatun aineiston laillisesta hankkimisesta, h) ohjeita siitä, miten tilaaja voi suojata

internet-yhteytensä laittomalta käytöltä, i) muut alan käytäntöissä määritellyt asiat. Käytäntösääntöjen pohjalta ilmoitukseen voivat sisältyä maininnat siitä, että a) teleyritys voi säilyttää tiedon ilmeisestä tekijänoikeuden loukkauksesta, b) oikeudenhaltija voi vaatia teleyritystä paljastamaan, mitkä loukkausraportit liittyvät kyseiseen tilaajaan, c) oikeudenhaltija voi hakea tuomioistuimelta määräystä tilaajan henkilöllisyyden paljastamiseksi ja nostaa kanteen tekijänoikeuden loukkauksesta, d) loukkausraporttien lukumäärä voidaan ottaa huomioon harkittaessa liittymän käyttöä rajoittavia teknisiä toimia.

Vastuu oikeudenloukkausten havainnoinnista on oikeudenhaltijoilla, jotka toimittavat teleyrityksille tiedot havaituista oikeudenloukkauksista (yhteyden IP-numero ja ajankohta sekä kuvaus oikeudenloukkauksesta).

Oikeudenhaltijan on lähetettävä tieto havaitusta oikeudenloukkauksesta kuukauden kuluessa asiaa koskevien tietojen keräämisestä ja teleyrityksen puolestaan ilmoitus asiakkaalleen kuukauden kuluessa tiedot oikeudenhaltijalta saatuaan. Teleyrityksen on pidettävä luettelo asiakkaistaan, joille ilmoitus on lähetetty, ja oikeudenhaltijan pyynnöstä annettava luettelo sellaisessa muodossa, että loukkaajan henkilöllisyyttä ei paljasteta.

Oikeudenhaltijoiden ja teleyritysten tulee sopia alan käytänteistä (mm. kustannusten korvaamisesta ja tilaajien mahdollisuudesta oikaista oikeudenhaltijan loukkausilmoituksen tietoja), jotka asiaa valvova viranomaisen Ofcom (Office of Communications) hyväksyy. Jollei alan itsesääntelyä saada aikaan kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantuloa, Ofcomin tulee antaa käytäntösäännöt.

Seuraavassa vaiheessa Ofcom velvoitetaan seuraamaan verkkojakelun kehitystä ja raporttoimaan siitä ministerille 12 kuukauden välein ja tekemään väliraportteja joka kolmas kuukausi. Sen tulee tehdä selkoa mm. oikeudenloukkausten määrästä, oikeudenhaltijoiden toimista laillisen kaupan edistämiseksi, tiedotuskampanjoista, oikeudenhaltijoiden tekemien loukkausilmoitusten lukumääristä sekä oikeusprosessien lukumääristä.

Raporttien perusteella toimivaltainen ministeri voi määrätä Ofcomin arvioimaan sitä, onko perusteltua määrätä teleyritykset soveltamaan internetin käyttöä rajoittavia teknisiä

toimia oikeudenloukkausten vähentämiseksi. Tässä tarkoitettu tekninen toimi voi olla asiakkaan yhteyden nopeuden rajoittaminen, pääsyn estämisen tiettyyn materiaaliin tai materiaalin käytön estäminen, yhteyden väliaikainen katkaiseminen tai asiakkaan palvelun rajoittaminen muulla tavoin.

Määräys teknisten toimien käyttöön ottamisesta voidaan antaa aikaisintaan 12 kuukauden kuluttua siitä, kun osapuolet tai Ofcom ovat saattaneet voimaan alan käytänteet. Ofcomin on myös laadittava ohjeistus, jossa määritellään mm. teleyrityksen asiakkaan mahdollisuus valittaa teknisen toimen täytäntöpanosta.

Edelleen laki sisältää valtuussäännöksen, jonka nojalla toimivaltainen ministeri voi antaa säädöksen, joka mahdollistaa tuomioistuimen määräämään teleyrityksen yksittäistapauksessa estämään pääsyn internet-sivustolle tai osoitteeseen, jota on käytetty tai todennäköisesti käytetään tekijänoikeuden loukkaukseen. Kielto määräys voi koskea sivustoja tai osoitteita, joista levitetään tai tarjotaan merkittävässä määrin loukkaavaa aineistoa tai joista avustetaan pääsyä (esim. tarjotaan linkkejä) loukkaaviin sivustoihin tai aineistoihin.

Espanja

Espanjan hallitus hyväksyi marraskuussa 2009 lainsäädäntösuunnitelman kestävän taloudellisen kehityksen edistämiseksi. Tietoyhteiskunnan palveluja koskevaan lakiin ja tekijänoikeuslakiin ehdotetaan muutoksia, joilla mahdollistetaan nopea ja tehokas puuttuminen tietoverkossa tapahtuviin tekijänoikeuden loukkauksiin.

Tekijänoikeuslailla perustetulle tekijänoikeuslautakunnalle (Comisión de Propiedad Intelectual) annetaan uudeksi tehtäväksi päättää toimenpiteistä, joilla keskeytetään tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaminen tai poistetaan saatavilta tekijänoikeutta loukkaava sisältö. Tuomioistuimen on hyväksyttävä lautakunnan päätös ennen sen toimeenpanoa. Tuomioistuimelle annetaan laissa tämän päätöksen tekemiseen neljän päivän määräaika. Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajille ehdotetaan säädettäväksi velvollisuus antaa tämän prosessin käynnistämistä varten tekijän-

oikeutta loukkaavien palvelujen levittämisestä vastuussa olevien tunnistamista varten tarpeelliset tiedot. Hallitus on ehdotuksen esittelyn yhteydessä korostanut, että ehdotuksessa on otettu huomioon oikeusjärjestyksen periaatteet, kuten yhdenvertaisuus, objektiivisuus ja suhteellisuus. Asiaa esittelevä kulttuuriministeri on lisäksi korostanut, että toimenpiteet eivät kohdistu yksittäisiin palvelujen käyttäjiin vaan luvattomien sisältöjen levittämisessä ja vaihtamisessa käytettyihin palveluihin.

Jo ennen lainsäädäntösuunnitelman julkistamista, lokakuussa 2009 Espanjan hallitus asetti kahdeksan ministeriön välisen neuvonantavan komission valmistelemaan yksityiskohtaisempia ehdotuksia toimenpiteiksi tekijänoikeuslakia loukkaavaa sisältöjen levitystä vastaan.

Muut Euroopan maat

Tanskan kulttuuriministeriö asetti joulukuussa 2009 oikeudenhaltijoiden, teleyritysten ja kuluttajien edustajista koostuvan komitean tarkastelemaan mahdollisuuksia parantaa oikeuksien toteutumista tietoverkoissa. Komitean on tarkoitus antaa loppuraporttinsa syksyllä 2010. Keskeisimpiin käsiteltäviin asioihin kuuluu kysymys ilmoitusten lähettämisestä henkilöille tai yrityksille, joiden IP-osoitteita on käytetty luvattomaan tiedostonjakeluun.

Ruotsissa käytiin kesän ja syksyn 2008 aikana toimialakeskustelut, jotka eivät kuitenkaan johtaneet konkreettisiin toimenpiteisiin. Keväällä 2009 Ruotsissa tulivat voimaan teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY mukaiset säännökset, ja myöhemmin kesällä hallitus antoi tehtäväksi arvioida mainittujen lainsäädännön muutosten vaikutuksia immateriaalioikeuksien suojaan internetissä.

Norjassa hallitus on asettanut työryhmän tarkastelemaan tietoverkkopiratismia ja valmistelemaan mahdollisia toimia laittoman tiedostonjakelun vähentämiseksi ja laillisten palveluiden edistämiseksi.

Irlannissa asteittainen puuttuminen oikeudenloukkauksiin on toteutettu vapaaehtoisin toimenpitein sen jälkeen, kun levy-yhtiöiden ja maan suurimman teleyrityksen välinen oi-

keudenkäynti päättyi sovintoon tammikuussa 2009. Sopimuksen mukaan liittymä voidaan sulkea, jollei loukkaavia toimia lopeteta toistuvien varoitusten seurauksena. Oikeudenhaltijoiden tavoitteena on saada aikaan samantyyppiset sopimukset myös muiden teleyritysten kanssa. Maan korkein oikeus on todennut, että sopimus on sopusoinnussa tietosuojalainsäädännön kanssa.

Euroopan unioni

Euroopan unionin komissio aloitti heinäkuussa 2009 sidosryhmäkeskustelut internet-piratismista. Tavoitteena on edesauttaa vapaaehtoisten sopimusten aikaansaamista, mutta tarvittaessa komissio harkitsee myös lainsäädännön antamista.

Komissio on toukokuun 19 päivänä 2010 julkaisemassaan Euroopan digitaalistrategiassa (KOM(2010)245 lopullinen) ilmoittanut raportoidun vuoteen 2012 mennessä teollisia tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta annetun direktiivin uudelleentarkastelun pohjalta ja laaja-alaisen sidosryhmiin kuulemisen jälkeen sellaisten lisätoimenpiteiden tarpeesta, joilla parannetaan suoja verkkoympäristössä tapahtuvaa tekijänoikeuksien jatkuvaa loukkaamista vastaan johdonmukaisesti televiestinnän sääntelykehiksessä annettujen takeiden sekä tietosuojaa ja yksityisyyden suoja koskevien perusoikeuksien kanssa.

Telekommunikaatiosäätöjen uudistamiseen tähdännyt valmistelu saatiin päätökseen marraskuussa 2009, jolloin hyväksyttiin ns. telecom-pakettiin kuuluvien direktiivien muutokset yleispalvelusta ja käyttäjien oikeuksista sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen alalla annetun direktiivin 2002/22/EY, henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla annetun direktiivin 2002/58/EY ja kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanosta vastaavien kansallisten viranomaisten yhteistyöstä annetun asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2009/136/EY.

Direktiivin valmistelun aikana esillä oli myös kysymys mahdollisuudesta puuttua teleyhteyksiin. Hyväksytyyn direktiiviin ei si-

sälly tästä nimenomaista säännöstä. Direktiivin 1 artiklan ja johdantokappaleiden 29 ja 30 mukaan direktiivissä ei määrätä pakolliseksi eikä rajoiteta viestintäverkkojen tarjoajien kansallisen lainsäädännön mukaisesti asettamia ehtoja, joilla rajoitetaan loppukäyttäjien käyttöä. Jäsenvaltioiden on kuitenkin noudatettava kansalaisten perusoikeuksia ja –vapauksia ja otettava huomioon yhteisön tasolla määritellyt poliittiset tavoitteet.

Direktiivin 21 artiklan 4 kohdan mukaan, jota myös johdantokappale 26 käsittelee, jäsenvaltiot voivat edellyttää, että televiestintäpalveluja tarjoavat yritykset jakavat tarvittaessa veloitusetta yleiseen etuun liittyvää tietoa palvelun tilaajille käyttäen tavanomaisesti tilaajien kanssa viestiessään käyttämiään keinoja. Toimivaltaisten viranomaisten tuottaman tiedon tulee sisältää muun muassa tietoa tavallisimmista sähköisten viestintäpalveluiden käyttötavoista liittyen laittomaan toimintaan tai haitallisen sisällön levittämiseen, kun tämä voi haitata muille kuuluvien oikeuksien ja vapauksien noudattamista. Tähän sisältyy myös tieto tekijänoikeuteen kohdistuvista rikkomuksista ja niiden oikeudellisista seurauksista.

Jäsenvaltiot voivat direktiivin 20 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan mukaan myös vaatia, että telepalvelua tai teleliittymää koskeva sopimus sisältää edellä mainitut 21 artiklan 4 kohdassa tarkoitetut tarjotun palvelun kannalta merkitykselliset tiedot, jotka koskevat esimerkiksi sähköisten viestintäverkkojen ja palveluiden käyttämistä laittomiin tarkoituksiin.

Muut maat

Laittomasta tiedostonjakelusta aiheutuvista ongelmista on käynnistetty hallitusten toimesta keskusteluja esimerkiksi Australiassa ja Kolumbiassa.

Chilessä hyväksyttiin vastikään laki, joka velvoittaa teleyrityksen välittämään liittymän tilaajalle loukkausilmoituksen ja mahdollistaa tuomarin määräyksellä liittymän sulkemisen toistuvien oikeudenloukkausten seurauksena. Lain voimaantulo odottaa perustuslakituomioistuimen ja presidentin hyväksyntää.

Etelä-Koreassa vuonna 2009 voimaan tullut laki valtuuttaa kulttuuriministeriön mää-

räämään teleyritykset toimittamaan varoituksia tekijänoikeutta loukkaaville liittymänhaltijoille ja kolmen varoituksen jälkeen sulkemaan liittymän kuudeksi kuukaudeksi.

Japanissa on perustettu teleyrityksiä ja oikeudenhaltijoita edustavien järjestöjen yhteenliittymä keskustelemaan vertaisverkoissa tapahtuvista oikeudenloukkauksista ja toteuttamaan niiden vastatoimia. Osapuolet ovat sopineet ilmoitusten lähettämistä liittymänhaltijoille ja lisäksi neuvotelleet mahdollisesta yhteyksien katkaisemisesta toistuvien oikeudenloukkausten seurauksena.

Uudessa-Seelannissa on käsiteltävänä asteittaisen puuttumisen mekanismin sisältävä lakiehdotus. Teleyrityksillä olisi velvollisuus oikeudenhaltijan ilmoituksen perusteella lähettää ilmoitus liittymän tilaajalle. Kolmen ilmoituksen jälkeen tuomioistuimien voisi määrätä maksamaan korvauksen oikeudenhaltijalle ja sulkemaan liittymän kuudeksi kuukaudeksi.

Yhdysvaltain lainsäädäntöön on vuodesta 1998 lähtien sisältynyt velvoite poistaa loukkaava aineisto tai estää siihen pääsy, jotta teleyritys välttyisi vastuusta kolmannen osapuolen loukkauksista. Teleyritykset ja oikeudenhaltijat ovat keskustelleet myös mahdollisuudesta puuttua asteittaisesti oikeudenloukkauksiin. Jotkut teleyritykset ja oikeudenhaltijat ovat sopineet keskenään loukkausilmoitusten lähettämistä ja liittymän sulkemisesta.

2.3 Nykytilan arviointi

Tekijänoikeuslaissa ja rikoslaissa on asetettu seuraamuksia varmistamaan, että tekijänoikeuksia noudetaan myös tietoverkoissa toimittaessa. Tekijänoikeuden loukkauksiin puuttumisen mahdollistavaa prosessilainsäädäntöä voidaan pitää melko ajantasaisena ja toimivana. Pitkälti oikeudenhaltijoiden resursseista ja tarkoituksenmukaisuusarvioinneista riippuu, miten ja missä määrin olemassa oleviin oikeussuojakeinoihin nykyisin turvaututaan luvattoman verkkojakelun osalta.

Oikeussuojakeinojen toimivuutta kehittämällä ei yksinään voida ohjata käyttäytymistä sellaiseksi, että tekijänoikeuksia noudetaan täysimääräisesti tietoverkoissa.

Usein pelkkä aineellinen lainsäädäntö riittää siihen, että tietty käyttäytymistapa koetaan moraalisesti velvoittavaksi. Edellytyksenä on kuitenkin, että lailla asetetut velvollisuudet tunnetaan ja koetaan hyväksyttäviksi. Tutkimukset osoittavat, että kuluttajilla on varsin hyvä tietoisuus siitä, että luovien sisältöjen verkkojakelu ilman oikeudenhaltijan suostumusta merkitsee tekijänoikeuden loukkausta. Luovan työn tekijöiden ja yrittäjien (Lyhty) vuosien 2008 ja 2009 tekijänoikeusbarometreihin liittyvien Taloustutkimus Oy:n tekemien tutkimusten mukaan 92 % kuluttajista tiesi, että musiikki- ja elokuvatiedostojen jakaminen vertaisverkoissa ilman oikeudenhaltijoiden lupaa on laitonta.

Kulttuuriministerin syksyllä 2008 koolle kutsumissa toimialakeskusteluissa oltiin yksimielisiä siitä, että kuluttajille suunnattua tiedotusta ja viestintää tulee kehittää ja lisätä entisestään. Toimialojen yhteinen tiedotus- ja viestintäkampanja on käynnistynyt keväällä 2010.

Perustuslain 21 §:ssä on taattu jokaiselle oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisessa ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Voimassa olevassa lainsäädännössä on sille, jonka tekijänoikeuksia on loukattu tietoverkossa, turvattu mahdollisuus hakea oikeussuojaa tuomioistuimessa joko siviili- tai rikosprosessuaalisessa menettelyssä.

Opetusministeriö asetti helmikuussa 2009 virkamiestyöryhmän arvioimaan, pitäisikö nykylainsäädännössä säädetyille oikeussuojakeinoille tehdä jotain, jotta tekijänoikeuden pelisääntöjä noudatettaisiin verkkojakelun tilanteissa nykyistä paremmin. Työryhmän toimeksianto ei koskenut tekijänoikeuden aineellisen sisällön eikä sen loukkaamisen siviili- tai rikosoikeudellisten seuraamusten arviointia.

Tärkeimmät oikeudenhaltijoita, teleyrityksiä ja kuluttajia edustavat järjestöt sekä tekijänoikeuksien valvonnan harjoittajat katsoivat työryhmälle antamissaan lausunnoissa, että nykyisessä lainsäädännössä säädetyt oikeussuojakeinot ovat pääosin toimivia. Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus katsoi myös, että olemassa olevien oikeussuojakeinojen lisäksi tulisi kehittää uusia lainsäädäntöä.

dännöllisiä keinoja luvattomaan verkkojake-luun puuttumiseksi sekä täsmentää tekijänoikeuslain 57 §:n 1 momentissa säädetyn hyvityksen sisältöä.

Olennainen edellytys oikeuksien toteuttamiselle tietoverkoissa tapahtuvissa oikeudenloukkauksissa on, että loukkauksen kohteeksi joutunut oikeudenhaltija tai hänen edustajansa pystyy joutuisasti selvittämään, kuka epäillyn loukkauksen takana on, voidakseen kohdistaa oikeuksia turvaavia toimenpiteitä tähän henkilöön.

Loukkauksesta epäillyn yhteystiedot on mahdollista saada teleyritykseltä vain tuomioistuimelta haettavalla määräyksellä tekijänoikeuslain 60 a §:ssä säädettyä menettelyä noudattaen. Yleensä määräystä hakee tekijänoikeuden haltijan puolesta toimiva edustaja.

Määräyksen hakemista edeltää näytön keruu loukkauksesta. Jos kyse on vertaisverkoissa tapahtuvasta musiikin jakamisesta, näytön keruuseen sisältyy muun muassa listauksen tekeminen tietynä hetkenä tietyssä vertaisverkossa jaossa olleista musiikkikappaleista. Listauksen perusteella Säveltäjain tekijänoikeustoimisto Teosto ry ja levy-yhtiöt identifioivat jaettavina olleet musiikkikappaleet ja niiden oikeudenhaltijat. Näytön kerääminen ja musiikkikappaleiden tunnistaminen, jossa samalla kertaa käsitellään yleensä useita tuhansia musiikkikappaleita, vie kokonaisuudessaan useita viikkoja.

Näytön keruuseen sisältyvässä aineiston laillisuuden selvittämisessä voidaan käyttää monia menetelmiä. Jos aineistoon on merkitty oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot, selvitysprosessi on varsin yksinkertainen ja luotettava. Esimerkiksi luvallisen aineiston merkitseminen ”vesileimalla” (watermarking) mahdollistaa merkityn aineiston tunnistamisen luvalliseksi. Koska oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen käyttöpakkoa ei ole, sähköisiä hallinnointitietoja sisältämättömän aineiston laillisuus pitää selvittää muilla keinoilla.

Viitteitä aineiston tai palvelun laillisuudesta voidaan saada esimerkiksi siitä, millä tekniikalla aineistoa jaetaan tai millaisessa palvelussa aineisto on jaossa. Tietty jakelutekniikka sinänsä ei tee palvelusta laitonta. Esimerkiksi vertaisverkoissa aineistoja voidaan

jakaa myös laillisesti. Tiedossa kuitenkin on, että esimerkiksi PirateBay-tyyppiseen vertaisverkkopalveluun levy-yhtiöt eivät ole lisensoineet aineistoja.

Varmasti aineiston laillisuuden voi päätellä vain siitä, että aineisto on internetissä yleisön saatavilla ennen kuin se on oikeudenhaltijan toimesta luvallisesti julkaistu.

Koelatauksen avulla, jonka oikeudenhaltija tai hänen edustajansa tekee, voidaan käytännössä todentaa, että jaettava aineisto vastaa tiedoston kuvausta tai nimeä. Näin voidaan varmistua siitä, että oikeudenhaltija tai hänen edustajansa on oikeutettu toimimaan asiassa.

Käräjäoikeudessa hakemusasian käsittely kestää 2—4 viikkoa. Näin ollen epäillyn loukkauksen havaitsemisesta yhteystietojen saamiseen käräjäoikeuden määräyksellä kuulu käytännössä kaikkiaan 8—12 viikkoa.

Lainsäädännössä ei määritellä sitä, kuinka pitkän ajan tekijänoikeuslain 60 a §:ssä tarkoitetut yhteystiedot ovat olemassa teleyrityksen hallussa ja onko teleyrityksen säilytettävä niitä siihen asti, kunnes tuomioistuimen määräys saa lainvoiman.

Tiedossa ei ole, että yhteystietoja koskevan määräyksen täytäntöönpano olisi tähän mennessä estynyt sen vuoksi, että teleyritys olisi hävittänyt tiedot järjestelmänsä. Jos teleyrityksellä ei ole lakiin perustuvaa velvollisuutta säilyttää asiakkaidensa yhteystietoja eikä teleyritys tarvitse tietoja esimerkiksi laskutusta varten, käräjäoikeuden päätökseen johtavan prosessin kokonaisuuden lähestyessä kolmea kuukautta ongelmaksi saattaa tulla se, että teleyritykset eivät säilytä asiakkaidensa yhteystietoja näin pitkään.

Antaessaan määräyksen yhteystietojen luovuttamisesta tuomioistuin ei käytännössä tarkemmin määrittele sitä, mihin tarkoitukseen tallennettuja liittymän tilaajan tunnistamistietoja määräys koskee. Sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) säännöksistä voidaan kuitenkin päätellä, että tuomioistuimen määräys ei voi koskea lain 14 a §:n mukaisen, 12 kuukauden ajan viranomaistarpeita varten säilytettävien tunnistamistietojen luovuttamista oikeudenhaltijalle. Näitä tietoja saa käyttää ainoastaan pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 3 §:n 1 momentissa mainittujen rikosten tutkimiseksi, selvittämi-

seksi ja syyteharkintaan saattamiseksi. Esi-merkiksi tekijänoikeusrikos ei näihin sisälly.

Laskun määräytymiseen liittyviä tietoja on sähköisen viestinnän tietosuojalain 10 §:n mukaisesti säilytettävä vähintään kolme kuukautta laskun eräpäivästä tai tunnistamistiedon tallentumisesta riippuen siitä, kumpi näistä ajankohdista on myöhäisempi. Muihin tarkoituksiin lain mukaan käytettävien tietojen säilytysaikaa ei ole tarkemmin määritelty. Yleinen käytäntö yhteystietojen säilyttämisessä on tällä hetkellä noin 3 kuukautta. Lain mukaan tunnistamistietoja voidaan käsitellä viestintäpalvelun tai lisäarvopalvelun markkinoimiseksi tai sen teknistä kehittämistä varten, palvelun käyttöä maksutta tai muiden siihen rinnastuvien käyttöä koskevien väärinkäytösten havaitsemiseksi, estämiseksi ja selvittämiseksi sekä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tilastollista analyysiä varten.

Vuonna 2008 tehtiin 55 hakemusta tekijänoikeuslain 60 a §:n mukaisesti liittymänhaltijan yhteystietojen saamiseksi. Vuonna 2009 tehtiin yhteystietojen saamiseksi 82 hakemusta. Kaikkiin 60 a §:n mukaisiin hakemuksiin on tuomioistuimien antanut tähän mennessä myönteisen päätöksen, eikä yhdestäkään päätöksestä ole valitettu.

Tekijänoikeuden loukkauksesta epäillyn yhteystietojen saamista koskeva tekijänoikeuslain 60 a § jättää tuomioistuimelle harkintavaltaa säännöksessä tarkoitetun merkitävyyskynnnyksen ylittymisen ja osapuolten oikeuksien punninnan suhteen. Seikkoja, joiden vuoksi harkintavaltaa tulisi laissa tämentää, ei ole käytännön tilanteissa kuitenkaan tullut esille.

Tekijänoikeuslain 60 c §:n mukaisista tekijänoikeutta loukkaavaksi väitetyn aineiston saattamista yleisön saataviin koskevista keskeyttämismääräyksistä on vielä varsin vähän käytännön kokemuksia. Vuonna 2008 keskeyttämismääräyksiä haettiin kolme kertaa ja keskeyttämismääräyksiä annettiin kaksi. Vuonna 2009 keskeyttämismääräyksiä ei haettu kertaakaan.

2.4 Uusien lainsäädännöllisten keinojen tarve

Tietoverkossa tapahtuva tekijänoikeudella suojattujen aineistojen luvaton jakelu on laa-

jalle levinnyt lain rikkomisen muoto. EU:n piirissä ja erityisesti niissä maissa, kuten Ranskassa ja Isossa-Britanniassa, joissa on jo tehty konkreettisia lainsäädäntötoimia, on tultu siihen tulokseen, että tällainen laitton toiminta on vahingollista koko yhteiskunnan kannalta. Laittoman jakelun vähentämiseksi olisi omaksuttava tuomioistuinmenettelyä nopeampia ja tehokkaampia keinoja. Näissä maissa on katsottu, että pelkkä laillisen tarjonnan lisääminen ja kansalaisten informoiminen eivät riitä.

Suomessa syksyllä 2008 käydyissä toimialakeskusteluissa todettiin, että olisi turvattava edellytykset sille, että voidaan nopeasti puuttua luovien sisältöjen luvattomaan verkkojakeluun. Pidettiin tärkeänä, että laitton "markkina" pienenee ja laillinen kasvaa. Keinoista oli eri osapuolilla erilaisia ja toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Teleyritykset korostivat nykyisten keinojen toimivuuden arvioimista. Luovien sisältöjen oikeuksien haltijat toivoivat myös uusien keinojen käyttöön ottamista.

Erityisesti tuotiin esille tarve niin sanottuihin pehmeisiin keinoihin, joiden avulla voitaisiin vaikuttaa yksittäisten tekijänoikeuden loukkaajien toimintaan. Nykyisiin oikeussuojakeinoihin ei sisälly tällaisia pehmeitä keinoja, kuten mahdollisuutta varoitusten tai ilmoitusten lähettämiseen sellaisille liittymänhaltijoille, joiden liittymistä on havaittu aineistoa saatetavan laajassa mitassa ilman lupaa yleisön saataviin. Luvatonta tiedostojen jakelua voidaan tänä päivänä arvioida tapahtuvan sellaisessa määrin, että sen seurauksena tekijänoikeuksien suojan toteutuminen vakavasti vaarantuu.

Lainsäädännön toimivuutta vuonna 2009 arvioinut virkamiestyöryhmä totesi, että nykyisessä lainsäädännössä säädetyt oikeussuojakeinot ovat sinänsä toimivia.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaisen siviiliprosessin ensi vaiheena on hakea tuomioistuimelta määräystä, jonka nojalla teleyritys luovuttaa liittymän haltijan henkilötiedot oikeudenkäyntiä varten. Käytännössä vertaisverkossa tapahtuneen tekijänoikeuden loukkausta koskevan oikeusriidan selvittely ja sovintomahdollisuuksien etsiminen onkin nykyisin mahdollista vasta siinä vaiheessa, kun asia on joko edennyt poliisitutkintaan tai

teleyritykseen kohdistuva hakemusasia liittymänhaltijan yhteystietojen luovuttamisesta on ratkaistu käräjäoikeuden päätöksellä.

Tämän hallituksen esityksen valmistelussa on tarkasteltu mahdollisuutta luoda menettely, jossa voitaisiin lähettää ilmoituskirjeitä tai -viestejä niille, joiden havaitaan harjoittavan luvaton tekijänoikeudella suojatun aineiston jakelua tietoverkossa. Kirjeiden tai viestien lähettäminen olisi poliisitutkinnalle ja tuomioistuinkäsittelylle vaihtoehtoinen ja pehmeämpi tapa vaikuttaa laitonta tiedoston jakamista harrastavien henkilöiden käyttäytymiseen. Ilmoitusten lähettämällä ja sitä seuraavalla käyttäytymisen muutoksella voitaisiin monessa tapauksessa välttää oikeudelliset seuraamukset.

Tietoverkossa aineistoa laittomasti jaeltaessa ulkopuoliset voivat havaita, mistä IP-osoitteista (internetiin kytketyn tietokoneen yksilöivä numerosarja, Internet Protocol) jakelua tapahtuu. Tavallisimmin IP-osoitteet ovat dynaamisia, toisin sanoen joka kerta henkilön kytkeytyessä tietoverkkoon yhteydelle määritellään uusi numero. Näin ollen liikennettä seuraamalla ei ole mahdollista havaita, tapahtuuko mahdollisia oikeudenloukkauksia samasta liittymästä toistamiseen. Teleyhteyden liittymänhaltija on mahdollista selvittää vain kyseisen liittymän tarjonnan teleyrityksen hallussa olevista tunnistamistiedoista, ja näin ollen ilmoitus mahdolliselle oikeudenloukkaajalle voidaan lähettää vain teleyrityksen hallussa olevien tunnistamistietojen perusteella.

Sekä oikeudenhaltijoiden että oikeudenloukkaajien intressissä on, että tekijänoikeuden loukkauksia koskevat riidat mahdollisuuksien mukaan sovittaisiin ilman oikeudenkäyntiä. On todennäköistä, että oikeudenkäyntiin ei päädyttäisi, jos tekijänoikeutta loukannut lopettaa loukkaavan toiminnan ilmoituksen saatuaan.

Se, että teleyhteystiedot olisivat käytävissä mahdollisen oikeusprosessin ajan ja luovutettavissa hakijalle tuomioistuimen määräyksellä, voitaisiin varmistaa säätämällä, että tuomioistuin voisi velvoittaa teleyrityksen luovuttamaan yhteystiedot tuomioistuimelle, kun yhteystietojen luovuttamista koskeva hakemusasia on tullut tuomioistuimessa vireille.

Oikeudenloukkauksen havainneelle tekijälle tai tämän puolesta valvontaa harjoittavalle valvontaorganisaatiolle tämä ei toisi lisää aikaa loukkaukseen reagoimiseen, vaan tekijän olisi edelleen toimittava ripeästi havaittuaan tekijänoikeuden loukkauksen ja saatettava tuomioistuimessa vireille hakemus yhteystietojen luovuttamisesta, ennen kuin teleyritys hävittää tiedot järjestelmänsä. Tietojen luovuttamisella tuomioistuimen haltuun kuitenkin varmistettaisiin se, ettei tuomioistuimen antaman määräyksen täytäntöönpano estyisi sen vuoksi, että tiedot ovat hävinneet teleyrityksen järjestelmistä määräyksen antamisen jälkeen.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Ehdotettavien sähköisen viestinnän tietosuojalain muutosten tavoitteena on luoda puitteet menettelylle, jossa yksittäisille tekijänoikeuden loukkauksesta epäillyille kohdennetuilla ilmoituksilla, heidän henkilöllisyyttään ilmoituksen lähettäjälle kuitenkin paljastamatta, pyritään vaikuttamaan loukkauksesta epäiltyjen käyttäytymiseen. Menettely voi osaltaan vähentää tarvetta poliisitutkintaan ja oikeudenkäynteihin.

Tekijänoikeuslakiin ehdotettavalla muutoksella puolestaan pyrittäisiin varmistamaan teleyhteystietojen säilyminen siihen asti, kunnes tuomioistuimen määräys teleyhteystietojen antamisesta on saanut lainvoiman.

Epäillylle loukkaajalle lähetettävä ilmoitus olisi nykyisiä tuomioistuimen kautta toteutettavia keinoja pehmeämpi vaikutuskeino. Ilmoitusten voidaan olettaa vaikuttavan ainakin joidenkin suojattuja aineistoja luvatta jakavien henkilöiden arviointiin kiinnijäämisriskistä. Jos henkilö toimii ilmoituksen mukaisesti ja lopettaa aineiston luvattoman jakamisen, oikeudenhaltijan ei tarvitsisi ehkä lainkaan turvautua poliisitutkinnan tai tuomioistuinmenettelyn keinoihin.

Ilmoitus suunnattaisiin liittymänhaltijalle, joka on vastuussa teleyritykselle liittymän käyttämisestä liittymäsopimuksen mukaisesti. Joihinkin liittymäsopimukseen sisältyy ny-

kyisin sitoumus liittymän käyttämisestä lainmukaisella tavalla.

Varsinaista ilmoitusta täydentäisivät opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla tarjottava informaatio tekijänoikeudesta ja tekijänoikeuden loukkausten mahdollisista oikeudellisista seuraamuksista sekä ohjeet siitä, miten tekijänoikeuden loukkauksen voi välttää.

Varsinkin nuorilla olisi mahdollisuus korjata käyttäytymistään eli toimia toisin ilman, että asia etenee poliisitutkintaan tai tuomioistuimen käsittelyyn. Ilmoitusten myötä myös lasten ja nuorten vanhemmat saisivat tiedon, jos heidän liittymänsä käytetään luvattomiin tarkoituksiin. Yksilöille kohdennetut ilmoitukset vaikuttaisivat tehokkaammin kuin joukkoviestinnän keinot.

Tekijänoikeuden loukkaaja on useimmiten liittymän haltija tai ainakin kuuluu tämän kanssa samaan talouteen. Mikäli kyseessä olisi yhteisöliittymä, liittymänhaltijalla olisi rajoitetumpi mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten liittymän käyttöön oikeutetut toimivat. Tällaisessakin tapauksessa liittymänhaltijan intressissä olisi välittää tieto valvontaorganisaation ilmoituksesta kaikille liittymän käyttäjille ja ilmoittaa mahdollisista seurauksista, jos aineistojen laiton jakelu liittymästä jatkuu.

Ilmoitusmenettelyn toimivuus ja ilmoitusten saaminen perille edellyttää, että eri toimijat suorittavat oman osuutensa prosessissa.

Valvontaorganisaatio tarkkailisi vertaisverkoissa saatavilla olevaa aineistoa ja ryhtyisi toimenpiteisiin havaitessaan oikeuksia loukatun. Lisäksi se tallentaisi näyttöä oikeuden loukkaamisesta, laatisi määrämuotoisen ilmoituksen ja toimittaisi sen teleyritykselle liittymänhaltijalle lähetettäväksi.

Teleyritys selvittäisi liittymänhaltijan henkilöllisyyden oikeudenhaltijan toimittaman IP-osoitteen tai muun lokitiedon perusteella ja välittäisi ilmoituksen perille liittymänhaltijalle.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Tekijänoikeuksien valvontaorganisaation lähettämä ja teleyrityksen välittämä ilmoitus olisi vaihtoehto sille, että oikeusriidan selvittely aloitetaan viranomaismenettelyllä, jossa

oikeudenhaltija tai hänen edustajansa pyytää tuomioistuinta määräämään teleyrityksen antamaan liittymänhaltijan yhteystiedot.

Ilmoitusmenettelyn toteuttamisen osalta vaihtoehtona on ensisijaisesti tarkasteltu oikeudenloukkaajalle toimitettavaa ilmoitusta ilman mahdollisuutta säilyttää tietoa siitä, kenelle ilmoitus on lähetetty.

Teleyrityksen aseman turvaamiseksi on tarkasteltu sitä vaihtoehtoa, että ilmoitusten välittämisvelvollisuus koskisi vain tekijänoikeuden yhteishallinnointijärjestön tai muun ammattimaista tekijänoikeuksien valvontaa harjoittavan organisaation toimittamaa ilmoitusta. On arvioitu, että käytännössä ilmoitusmenettelyä hyödyntäisivät lähinnä suomalaiset yhteishallinnointijärjestöt ja niiden edustamat oikeudenhaltijat. Myös ulkomaisilla oikeudenhaltijoilla olisi halutessaan mahdollisuus toimia suomalaisten järjestöjen kautta.

Teleyrityksen suorittama viestin tunnistamistietojen käsittely on käytännössä edellytys sille, että internetissä tai sen osana toimivassa vertaisverkossa tekijänoikeutta loukkaavaa henkilöä voidaan vaatia lopettamaan toimintansa.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain 4 §:n mukaan viesti, tunnistamistiedot ja paikkatiedot ovat luottamuksellisia, jollei kyseisessä laissa tai muussa laissa toisin säädetä. Viesti ei ole luottamuksellinen, jos se on saatettu yleisesti vastaanotettavaksi. Viestiin liittyvät tunnistamistiedot ovat kuitenkin luottamuksellisia.

Tunnistamistiedoilla tarkoitetaan sähköisen viestinnän tietosuojalain 2 §:n 8 kohdan mukaan tilaajaan tai käyttäjään yhdistettävissä olevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestin siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi. Viestejä ja tunnistamistietoja voidaan käsitellä niiden käsittelyoikeuksien mukaisesti, joista säädetään mainitun lain 3 luvussa. Voimassaoleva laki ei sisällä säännöstä, jonka nojalla teleyritys voisi käsitellä viestin tunnistamistietoja tekijänoikeuden loukkaamista koskevien ilmoitusten välittämiseksi liittymänhaltijoille. Ilmoitusmenettely edellyttäisi sähköisen viestinnän tietosuojalain muuttamista.

Teleyhteyden tunnistamistiedot ovat henkilötietoja, joiden käsittelyä säädellään yksilöi-

den suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annettussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 95/46/EY (*henkilötiedodirektiivi*).

Henkilötiedodirektiivin 1 artiklan mukaisesti jäsenvaltioiden on henkilötietojen käsittelyssä turvattava yksilöille heidän perusoikeutensa ja –vapautensa ja erityisesti heidän oikeutensa yksityisyyteen. Henkilötietojen käsittelyn laillisuutta koskevien periaatteiden mukaan henkilötietoja voidaan käsitellä muun muassa 7 artiklan e kohdan mukaan, jos käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai sellaisen julkisen vallan käyttämiseksi, joka kuuluu rekisterinpitäjälle tai sivulliselle, jolle tiedot luovutetaan, tai f kohdan mukaan, jos käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän tai tiedot saavan sivullisen oikeutetun intressin toteuttamiseksi, paitsi milloin tämän intressin syrjäyttävät rekisteröidyn 1 artiklan 1 kohdan perusteella suojaa tarvitsevat intressit ja perusoikeudet ja -vapaudet.

Henkilötietojen käsittelyä koskee myös henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/58/EY (*sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi*). Direktiivin säännöksillä täsmennetään ja täydennetään henkilötiedodirektiiviä sähköisen viestinnän alalla.

Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin 15 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat toteuttaa lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, joilla rajoitetaan muun muassa direktiivin 6 artiklassa säädettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien soveltamisalaa, jos tällaiset rajoitukset ovat "välttämättömiä, asianmukaisia ja oikeasuhteisia demokraattisen yhteiskunnan toimenpiteitä kansallisen turvallisuuden (valtion turvallisuus) sekä puolustuksen, yleisen turvallisuuden tai rikosten tai sähköisen viestintäjärjestelmän luvattoman käytön torjunnan, tutkinnan, selvittämisen ja syyteharkinnan varmistamiseksi direktiivin 95/46/EY 13 artiklan 1 kohdan mukaisesti".

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ns. Promusicae-ratkaisussa (asia C-275/06), joka koski tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen yhteydessä syntyvien yhteys- ja liikennetietojen säilyttämisvelvollisuutta, tuomioistuin kiinnitti huomiota jäsenvaltioiden vel-

vollisuuteen varmistaa eri perusoikeuksien välinen asianmukainen tasapaino: "Jäsenvaltioiden viranomaisten ja tuomioistuinten on pannessaan täytäntöön mainittujen direktiivien (sähköistä kaupankäyntiä koskeva direktiivi 2000/31/EY, tekijänoikeuden tietoyhteiskuntadirektiivi 2001/29/EY, teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen valmistamisesta annettu direktiivi 2004/48/EY, sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi 2002/58/EY) noudattamisen edellyttämiä toimenpiteitä tulkittava kansallista oikeuttaan näiden samojen direktiivien mukaisesti, ja tämän lisäksi ne eivät myöskään saa nojautua sellaiseen kyseisten direktiivien tulkintaan, joka johtaisi ristiriitaan mainittujen perusoikeuksien kanssa tai muiden yhteisön oikeuden yleisten periaatteiden, kuten suhteellisuusperiaatteen, kanssa."

Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan säännöksiä menettelystä, jossa teleyrityksellä olisi velvollisuus toimittaa hallussaan olevien liittymätietojen perusteella teleliittymän haltijalle ilmoitus mahdollisesta tekijänoikeuden loukkauksesta Suomessa toimivalta tekijänoikeuden yhteishallinnointijärjestöltä tai muulta ammattimaista tekijänoikeuksien valvontaa harjoittavalta organisaatiolta saamansa tiedon mukaisesti. Tietoa siitä, kenelle ilmoitus on lähetetty, teleyritys ei säilyttäisi. Teleyrityksille ei myöskään esitetä säädettäväksi minkäänlaista velvollisuutta valvoa verkkoviestintää.

Voidaan katsoa, että ilmoituksen lähettäminen ja sitä varten tunnistetietojen käsitteleminen teleyrityksen toimesta ovat unionin oikeuden mukaisen suhteellisuusperiaatteen mukaisia toimenpiteitä.

Ilmoitusmenettelyn toteuttamisvaihtoehtoja arvioitaessa on noussut esiin rajanveto sen suhteen, mistä kaikesta on säädettävä lainsäädännöllä ja mitä voidaan jättää valvontaorganisaation ja teleyritysten välisen sopimisen ja alan yhteisten käytäntöjen varaan. Teleliittymien käyttäjien oikeusturva edellyttää, että sopimisen ja käytäntöjen varaan jätetään vain sellaiset asiat, jotka ovat ilman uutta lainsäädäntöä selvät tai jotka eivät muuten vaaranna oikeusturvaa. Tällaisia olisivat esimerkiksi ilmoitusten toimittamistapa ja valvontaorganisaation teleyritykselle toimittamien tunnistetietojen muoto.

Liittymänhaltijalla ei välttämättä ole tietoa siitä, että liittymää käytetään tekijänoikeuden loukkaukseen. Suojattuja aineistoja voidaan esimerkiksi jakaa avoimessa käytössä olevien langattomien yhteyksien kautta tai käyttäjän tietokone voi olla esimerkiksi kaapattuna vertaisverkkokäyttöä varten. Ilmoitusten ohella olisi jaettava tietoa ja opastusta siitä, miten liittymänhaltija voi suojata liittymänsä luvaton käyttöä vastaan.

Muutenkin on mahdollista, että tekijänoikeuden loukkaamista koskeva ilmoitus toimitetaan vastaanottajalle, jolla ei ole mitään tekemistä itse tekijänoikeuden loukkaamisen kanssa. Näin voi olla esimerkiksi tapauksissa, joissa liittymänhaltijana on yhteisötilaaja. Myös perheen sisällä liittymänhaltija voi olla eri henkilö kuin tekijänoikeuden loukkaaja.

Luottamuksellisen viestinnän suoja edellyttää, etteivät ulkopuoliset saa tietoa ilmoituksen perusteena olevan viestinnän sisällöstä. Viestinnän luottamuksellisuuden näkökulmasta on päädytty esittämään määrämuotoa ilmoituksen sisällölle. Ilmoitus saisi sisältää ainoastaan laissa säädetyn tiedon tilaajan tai käyttäjän viestinnän sisällöstä, toisin sanoen maininnan siitä, että tehtyjen havaintojen mukaan liittymästä on saatettu aineistoa yleisön saataviin tekijänoikeuslain vastaisesti.

Lakiehdotuksen mukaan ilmoituksen lähettäjän eli valvontaorganisaation olisi korvattava kulut tunnistamistietojen käsittelystä ja ilmoituksen välittämisestä. Ilmoitusten lähettämiseksi muodostuisi näin ollen siitä oikeudenhaltijoille aiheutuvien kulujen vuoksi kynnys. Ilmoituksia lähetettäisiin vain tapauksissa, joissa niille on oikeudenhaltijoiden oikeuksien suojan kannalta selvä tarve. Voidaan pitää epätodennäköisenä, että ilmoituksia lähetettäisiin selvästi aiheettomilla perusteilla.

Lainsäädännössä voitaisiin periaatteessa joko oikeuttaa tai velvoittaa teleyritykset välittämään ilmoitukset perille liittymän haltijoille. Lakiehdotuksessa teleyritykselle asetettaisiin velvollisuus välittää ilmoitus liittymänhaltijalle, jos ilmoitus täyttää laissa säädetty edellytykset. Tämä on perusteltua teleyritysten oikeudellisen aseman selkeyden kannalta.

Lakiehdotuksen valmistelussa on tarkasteltu myös mahdollisuutta vahvistaa asteittaisen

puuttumisen tehokkuutta antamalla teleyrityksen tai viranomaisen, esimerkiksi Viestintäviraston tehtäväksi säilyttää tiedot siitä, kenelle ilmoituksia tekijänoikeuden loukkauksesta on lähetetty. Erityisesti oikeudenhaltijoiden taholta esitettiin syksyn 2008 toimialakeskusteluissa, että liittymänhaltijoille kohdennetut viestit eivät ole yksin riittävä keino, vaan olisi myös luotava menettelyt, joilla varmistetaan, että viestin saanut henkilö myös korjaa käyttäytymistään.

Asiaa vuonna 2009 valmistellut virkamies-työryhmä keskusteli siitä vaihtoehdosta, että teleyritys tai viranomainen keräisi tietoa lähetetyistä ilmoituksista, ja jos samalle liittymänhaltijalle on toimitettu useita ilmoituksia, teleyritys tai viranomainen lähettäisi tästä tiedon (ilman ilmoituksen saajan henkilötietoja) oikeudenhaltijalle. Oikeudenhaltija voisi kohdistaa oikeudenkäynnit ja tutkintapyyntöjä sellaisiin vakaviin tapauksiin, joissa ilmoituksen saajat eivät ole muuttaneet käyttäytymistään, vaikka ovat saaneet useita ilmoituksia. Työryhmä päätyi arvioinnissaan siihen, ettei tietoja ilmoituksista ole syytä rekisteröidä liittymänhaltijoiden henkilötietojen yhteyteen teleyrityksen haltuun.

Myöskään nyt käsillä olevaan esitykseen ei tällaista ehdotusta sisälly. Tietojen säilyttäminen olisi ongelmallista erityisesti yksityisyyden suojan ja henkilötietojen suojan, samoin kuin tietojen säilyttämisestä aiheutuviin kustannusten kannalta.

Ehdotettavalla ilmoitusmenettelyllä ei näin ollen olisi myöskään oikeudellisia vaikutuksia. Ehdotus eroaa niin ikään ilmoitusten lähettämisen mahdollistavista Ranskan ja Ison-Britannian säännöksistä erityisesti siinä, että ilmoitusten lähettämiseen ei liity epäillyn loukkaajan käyttäytymisen seuranta eikä säännöksiä jatkotoimenpiteistä oikeudenloukkausten jatkuessa.

Nyt mahdollistettavaksi ehdotettava ilmoitusmenettelyä ei ole sidottu oikeudenloukkauksen mahdolliseen tuomioistuinkäsittelyyn eikä esimerkiksi teleyrityksen puuttumiseen. Nämä ovat ilmoitusmenettelystä riippumattomia toimenpiteitä, joihin voidaan ryhtyä voimassa olevien säännösten mukaisesti ja säädetyn edellytyksin.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Yhteystietojen luovuttaminen tuomioistuimelle

Tekijänoikeuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että 60 a §:n 1 momentissa tarkoitettua teleliittymän yhteystietojen luovuttamismääräystä koskevan asian ollessa vireillä tuomioistuin voisi velvoittaa välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan eli teleyrityksen luovuttamaan yhteystiedot tuomioistuimelle. Ehdotettavalla säännöksellä varmistettaisiin, että teleyhteystiedot ovat tuomioistuimen määräyksen antamisen ajankohtana luovutettavissa tekijälle tai hänen edustajalleen.

Tuomioistuin harkitsisi tuomioistuimen määräystä koskevasta hakemuksesta ilmenevien seikkojen pohjalta, onko syytä velvoittaa palvelun tarjoaja luovuttamaan yhteystiedot tuomioistuimen haltuun jo silloin, kun tätä kuullaan asiassa. Säännös mahdollistaisi myös sen, että tuomioistuin toimii asiassa omasta aloitteestaan.

Tunnistamistietojen käsittely tekijänoikeuden loukkaamista koskevan ilmoituksen välittämiseksi

Esityksessä ehdotetaan sähköisen viestinnän tietosuojalain muuttamista niin, että teleyrityksen sallittaisiin käsitellä sähköisen viestin tunnistamistietoja tekijänoikeuden loukkaamista koskevan ilmoituksen välittämiseksi tilaajalle eli liittymänhaltijalle.

Lakiin esitetään säännöksiä siitä, kuka on oikeutettu ilmoituksen lähettämiseen ja millä perusteella, millainen ilmoituksen tulee olla sisällöltään ja miten tunnistamistietojen käsittelystä ja ilmoituksen lähettamisestä aiheutuvat kulut korvataan.

Ehdotus sisältäisi teleyritykselle velvollisuuden välittää Suomessa toimivan tekijänoikeuden yhteishallinnointijärjestön tai muun ammattimaista tekijänoikeuksien valvontaa harjoittavan organisaation toimittaman ilmoituksen sellaisen IP-osoitteen takana olevan liittymän tilaajalle, josta on saatettu ilman tekijänoikeuksien haltijan lupaa suojattua aineistoa yleisön saataviin. Teleyritys toimittaisi ilmoituksen valvontaorganisaatiolta

saamansa IP-osoitteen ja siihen liittyvän aikatiedon perusteella.

Ilmoitukselle ehdotetaan säädettäväksi määrämuoto. Ilmoitus ei saisi sisältää muuta kuin laissa määritellyt seikat tilaajan tai käyttäjän viestinnästä. Ilmoitukseen sisältyisivät myös ilmoituksen lähettäjän yhteystiedot.

Ilmoitukseen tulisi sisältyä myös maininta opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivustolla olevasta tekijänoikeustiedosta sekä siitä, mihin toimenpiteisiin ilmoituksen johdosta voi ryhtyä. Ministeriön jakama tieto muodostaa ilmoituksen informatiivisen ytimen.

Tietoa ja ohjeita voitaisiin antaa esimerkiksi siitä, miten esimerkiksi vanhemmat voivat toimia jatkossa aineiston luvattoman jakamisen lopettamiseksi. Ohjeiden tulisi kattaa tyypilliset tiedostojen jakotilanteet ja soveltaa käytännön tilanteisiin.

Ehdotuksen mukaan tunnistamistietojen käsittelystä ja ilmoituksen lähettamisestä aiheutuvista kuluista vastaisi ilmoituksen lähettäjä eli tekijänoikeuksien valvontaorganisaatio. Lähettäjän ja välittäjän olisi etukäteen sovittava ilmoituksen välittäjälle aiheutuvien kulujen kattamisesta. Korvattavien kulujen tulisi vastata todellisia kuluja, jotka teleyritykselle aiheutuvat toimenpiteiden suorittamisesta.

Hallitus seuraa ilmoitusmenettelyn vaikutusta luvattoman verkkojakelun kehittymiseen ja arvioi saatujen kokemusten pohjalta tarvetta lainsäädännöllisiin lisätoimiin.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Ilmoitusten välittämisestä aiheutuisi kustannuksia teleyrityksille, joille ehdotetaan säädettäväksi velvollisuus toimittaa tekijänoikeuden loukkaamista koskeva tekijänoikeuksien valvontaorganisaation ilmoitus tilaajalle eli teleliittymän haltijalle teleyrityksen hallussa olevien viestinnän tunnistamistietojen ja liittymän tilaajatietojen perusteella. Kustannuksia aiheutuisi paitsi ilmoituksen toimittamisesta liittymänhaltijalle myös valvontaorganisaation ilmoituksen perusteella tapahtuvasta teleyhteystietojen selvittämisestä. Kustannukset olisivat henkilöstö- ja järjestelmäkustannuksia.

Teleyhteystietojen selvittämiseen vaadittavan työmäärän ja siitä aiheutuvien kustannusten arvioidaan vaihtelevan. Tähän mennessä tuomioistuinprosessin yhteydessä yksittäisen teleyhteystiedon selvittämisestä laskutetut kustannukset ovat olleet suuruusluokkaa 60—250 euroa. Mahdollisia järjestelmä- ja muita kustannuksia syntyy lisäksi tunnistamistietojen käsittelyn lokitietojen säilyttämisestä, jota sähköisen viestinnän tietosuojalaissa edellytetään. Voidaan arvioida, että ilmoitusmenettelystä aiheutuvia kustannuksia voitaisiin alentaa lisäämällä automaattisia prosesseja yhteystietojen selvittämisessä ja ilmoitusten lähettämisessä. Yksikkökohtaiset kustannukset myös alentuvat ilmoitusmäärien kasvaessa.

Pääasiallinen hyöty ilmoitusten lähettämisen kautta tulevasta luvattoman verkkojakelun vähentymisestä koituisi oikeudenhaltijoille kollektiivisesti. Ehdotuksen mukaan oikeudenhaltijat kantaisivat sekä oikeudenhaltijoille itselleen loukkausten todentamisesta ja ilmoitusten valmistelusta aiheutuvat kulut että myös teleyrityksille teleyhteystietojen selvittämisestä ja ilmoitusten välittämisestä aiheutuvat todelliset kulut. Kustannukset tulisivat oikeudenhaltijoiden kannettaviksi myös siinä tapauksessa, että yhteystietoja ei enää löydy teleyrityksen tietojärjestelmästä.

Ilmoitusmenettely hyödyttäisi sähköisen kaupankäynnin edellytysten parantuessa ja luvattoman verkkojakelun vähentyessä myös kaikkia niitä, jotka haluavat investoida internetissä tapahtuvaan tekijänoikeudella suojattujen aineistojen sähköiseen kaupankäyntiin.

Teleyhteystietojen luovuttamisesta tuomioistuimelle 60 a §:n uuden 2 momentin mukaisesti ei aiheutuisi kokonaisuutena ottaen lisäkustannuksia. Kuluista, jotka aiheutuvat teleyritykselle tietojen luovuttamisesta tuomioistuimelle, vastaisi aina viime kädessä, kuten nykyäänkin, tietojen luovuttamismääräystä hakenut oikeudenhaltija tai hänen edustajansa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotuksilla ei olisi merkittäviä vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Ehdotukset ei-

vät vaikuta tuomioistuimen käsiteltäväksi tulevien määräyshakemusten lukumäärään.

Sähköisen viestinnän tietosuojalakiin ehdotettavilla muutoksilla olisi vain vähäinen vaikutus jo ennestään Viestintävirastolla olevaan yleiseen velvollisuuteen valvoa lain soveltamista.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotusten suurimmat yhteiskunnalliset vaikutukset niiden toteutuessa onnistuneesti liittyvät digitaalisten verkkosisältöjen talouteen, sähköisen kaupankäynnin edistämiseen, viestinnän ja kulttuurin taloudelliseen perustaan ja tätä kautta tuotantoon, kauppaan ja työllisyyteen.

Ehdotuksilla olisi toteutuessaan vaikutuksia oikeudenhaltijoiden, teleyritysten ja tietoverkkojen käyttäjien sekä liittymänhaltijoiden asemaan.

Oikeudenhaltijat saisivat käyttöönsä uuden välineen, tekijänoikeuden loukkaajalle lähetettävän ilmoituksen, joka tarjoaisi nykyisten poliisi- ja tuomioistuinmenettelyjen rinnalle pehmeämmän tavan vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen tietoverkkoympäristössä.

Teleyrityksille tulisi toimimisvelvollisuuksia, kun ne joutuisivat luovuttamaan liittymänhaltijoiden yhteystietoja tuomioistuimen valvontaorganisaation lähettämät ilmoitukset liittymänhaltijoille. Näistä aiheutuisi teleyrityksille kuluja. Ehdotetussa mallissa oikeudenhaltijat kuitenkin korvaisivat kulut.

Ehdotettavilla säännöksillä voitaisiin vaikuttaa merkittävästi yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja asenteiden muotoutumiseen.

Liittymänhaltijat saisivat tiedon, jos heidän liittymänsä käytetään luvattomiin tarkoituksiin. Myös vanhemmat saisivat tiedon, jos lapset tai nuoret jakavat suojattuja sisältöjä luvattomasti verkossa. Parhaassa tapauksessa ilmoitus voisi saada aikaan tietoverkoissa toimimisen pelisäännöistä tarpeellisen ajatus-tenvaihdon niiden kesken, jotka kyseistä liittymää käyttävät. Jos ilmoituksen saaja ei ole itse oikeudenloukkaaja eikä tietoinen mahdollisesta oikeudenloukkauksesta, ilmoituksen saaja voisi saada lisätietoa ilmoitusmenettelystä ja sen tarkoituksesta opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivustolta.

Ilmoitus kannustaisi myös varsinaista tekijänoikeuden loukkaajaa toimimaan toisin, ennen kuin asia mahdollisesti saatettaisiin poliisitutkintaan tai tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Ilmoituksilla, jotka edistäisivät yleisellä tasolla tekijänoikeuden noudattamista verkko maailmassa ja johtaisivat luvattomien toimien vähenemiseen, olisi osaltaan myös laitonta toimintaa ehkäisevää ja torjuvaa vaikutusta.

Uusilla viestin tunnistamistietojen käsittelyoikeuksilla ja ilmoitusten välittämisläytöksillä puututtaisiin jossain määrin tietoverkkojen käyttäjien sähköisen viestinnän luottamuksellisuuteen ja yksityisyyden suojaan, kuitenkin niin, ettei niitä missään vaiheessa loukattaisi. Oikeusturvan varmistamiseksi vain tuomioistuimen määräyksellä ja voimassa olevassa laissa säädetyn perusteiden teyleyritys voidaan velvoittaa antamaan tieto siitä, kuka on tekijänoikeuden loukkaukseen käytetyn teleliittymän haltija.

Ehdotuksella olisi toteutuessaan myös myönteisiä tietoyhteiskuntavaikutuksia. Ehdotettu ilmoitusmenettely lisäisi kotitalouksissa tietoa tekijänoikeuden loukkausten vaikutuksista ja antaisi luvattomaan verkkojakeluun osallistuville mahdollisuuden muuttaa käyttäytymistään. Mikäli ilmoitusmenettely saisi aikaan tällaisen muutoksen käyttäytymisessä, se edistäisi suotuisamman toimintaympäristön syntymistä laillisille palveluille ja uuteen teknologiaan perustuvalle yritys-toiminnalle tietoverkossa.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja –aineisto

Syksyllä 2008 käytiin kulttuuriministerin aloitteesta toimialakeskustelut, joiden tarkoituksena oli etsiä keinoja luovien sisältöjen sähköisen kaupankäynnin edistämiseen ja luvattoman verkkojakelun vähentämiseen. Keskusteluihin osallistui elokuva-, musiikki- ja pelialan edustajia, internet-palvelun tarjoajia, sisältöliiketoimintaa harjoittavia yrityksiä sekä viranomaisia.

Toimialakeskusteluja koskevassa raportissa todettiin, että luoville sisällöille on kysyntää ja että toimialoilta löytyy selvästi halukkuutta investoida luovilla sisällöillä käytävään

sähköiseen kauppaan ja kehittää luovien sisältöjen tarjontaa, jos edellytykset kannattavalle liiketoiminnalle ovat olemassa. Keskustelujen puheenjohtaja ehdotti mukana olleille ministeriöille, että nykyainsäädännön toimivuuden arviointi tehtäisiin loppuun ja valmisteltaisiin sellaiset mahdollisesti tarvittavat lainmuutokset, joilla voidaan tukea toimia luvattoman verkkojakelun vähentämiseksi.

Toimialakeskustelujen jatkotoimena opetusministeriö asetti 3 päivänä helmikuuta 2009 luovien sisältöjen luvattoman verkkojakelun vähentämiseen tähtäviä lainsäädännöllisiä keinoja kartoittavan ja valmistelevan työryhmän, joka koostui eri ministeriöiden edustajista.

Työryhmä antoi 19 päivänä elokuuta 2009 muistionsa ”Luovien sisältöjen luvaton verkkojakelu. Lainsäädännölliset keinot” (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja -selvityksiä 2009:21).

Työryhmän työssä arvioitiin nykyisen lainsäädännön toimivuutta. Työryhmä totesi, että nykyisessä lainsäädännössä säädetty oikeus suojauskeinot ovat toimivia ja että lainsäädäntö mahdollistaa luvattomaan verkkojakeluun puuttumisen. Edelleen työryhmä totesi, että tammikuun alusta 2006 voimaan tulleet säännökset (tuomioistuimen määräys teylehteystietojen saamiseksi ja yleisön saataviin saattamisen keskeyttämismääräys) ovat olleet voimassa varsin lyhyen aikaa, ja katsoi, että säännösten toimivuutta on syytä edelleen seurata.

Asian valmistelua on jatkettu keväällä 2010 opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla yhteistyössä liikenne- ja viestintäministeriön, oikeusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön virkamiesten kanssa.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Hallituksen esityksen muotoon laaditusta luonnoksesta pyydettiin lausuntoa 72 viranomaiselta, järjestöltä ja yritykseltä ja saatiin 37 lausuntoa.

Luonnoksessa esitetyssä muodossa ehdotuksia kannatti viisi lausunnonantajaa. Lisäksi kaksi lausunnonantajaa katsoi, että esitystä tulisi laajentaa myös aineistojen luvattomaan linkittämiseen hakukonepalveluihin.

Yhteensä 15 tekijöitä, esittäviä taiteilijoita ja tuottajia edustavaa lausunnonantajaa katsoi, että ilmoitusmenettelyä koskevaa ehdotusta olisi olennaisesti parannettava. Ilmoitusmenettelyn katsottiin olevan tehoton, jolle ei siihen liity minkäänlaisia seuraamuksia tai niiden uhkaa. Ehdotusta voitaisiin parantaa lisäämällä säännökset välitettävien ilmoitusten rekisteröimisestä joko teleyrityksen tai viranomaisen, esimerkiksi Viestintäviraston toimesta sekä säännökset verkkoyhteyksien rajoittamisesta tai katkaisemisesta. Lisäksi oikeudenhaltijat katsoivat, että kuluvaluun vierittäminen kaikilta osin oikeudenhaltijoille ei ole kohtuullista eikä oikeudenmukaista, ja esittivät kuluvaluun jakamista siten, että teleyritykset vastaisivat itse tunnistamistietojen käsittelystä ja ilmoitusten välittämisestä aiheutuvista kuluista tai laskuttaisivat kulut asiakassopimustensa perusteella liittymänhaltijoilta.

Luonnokseen sisältyviä säädösehdotuksia vastustettiin teleyritysten ja kuluttajien sekä IPR University Centerin lausunnoissa. Kuluttajavirasto ja tietosuojavaltuutettu suhtautuivat ehdotuksiin kriittisesti. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoi, että sääntelyn tulisi olla määrääväkäs.

Teleyritysten mielestä ehdotus on tarpeeton ja ennenaikainen eikä alaa pitäisi kuormittaa velvoitteilla, joilla ei ole oikeudellista sitovuutta. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota ilmoitusten lähettäjän määrittelyyn sekä laajan henkilökunnan käytössä oleviin yhteisöliittymiin. Ongelmallisena pidettiin myös sitä, että ilmoituksen saajan ei ole mahdollista saada tietoa ilmoituksen taustalla olevista asioista henkilöllisyyttään paljastamatta. Lisäksi huomautettiin siitä, että yhteydenotto teleyritykseen olisi hyödytön, sillä teleyrityksellä ei ole hallussaan mahdolliseen oikeudenloukkaukseen liittyvää tietoa. Muutoksenhakukeinojen puuttumiseen kiinnitettiin huomiota myös tietosuojavaltuutetun lausunnossa. Lisäksi teleyritykset edellyttivät kaikkien ilmoitusmenettelyä aiheutuvien kus-

tannusten ja vahinkojen täysimääräistä korvaamista.

Kuluttajavirasto katsoi, että tekijänoikeuslain nykyisen 60 a §:n toimivuutta olisi arvioitava ja mikäli erityissääntely ei toimi tarkoitetulla tavalla, olisi harkittava siitä luopumista. Lausunnossa kiinnitettiin huomiota myös ilmoituksista mahdollisesti aiheutuviin ongelmallisiin tilanteisiin perheissä, oppilaitoksissa ja muissa yhteisöissä. Lisäksi lausunnossa katsottiin, ettei yhdelle intressitalolle tule antaa muita parempia keinoja oikeudenloukkauksiin puuttumiseksi.

IPR University Centerin mukaan lainsäädännön muutosehdotuksille ei ole esitetty perusteita eikä osoitettu selkeää tarvetta. Piraattipuolue katsoi, että laitton verkkolataaminen on viihdeteollisuuden aiheuttaman markkinahäiriön seuraus eikä sen aiheuttaja ja ettei ilmoitusmenettelyllä ratkaista digitaalisten markkinoiden kehitykseen liittyviä ongelmia.

Hallituksen esitysluonnosta on parannettu lausunnoissa esiin tuotujen seikkojen pohjalta. Lausunnoissa esitettyjä kielteisiä näkökohtia lieventää esimerkiksi se, että ilmoituksen saaja voi halutessaan saada opetus- ja kulttuuriministeriöstä yleistä tietoa ilmoitusmenettelyä. Sen sijaan yksityiskohtaista tietoa mahdollisesta oikeudenloukkauksesta ei voi ilmoituksen saajan henkilöllisyyttä paljastamatta saada. Koska ilmoitusmenettelylle ei ole säädetty oikeudellisia vaikutuksia, ehdotukseen ei ole ollut tarpeen sisällyttää muutoksenhakukeinoja.

Ehdotus ilmoitusten rekisteröimisestä ja internet-yhteyksien rajoittamisesta tai katkaisemisesta sisältäisi uusia seuraamusjärjestelmän elementtejä. Niiden sisällyttäminen lakiehdotukseen edellyttäisi seuraamusjärjestelmän perinpohjaista tarkastelua ja niiden tarpeellisuuden arviointia. Asiaa on perusteltua tarkastella vasta sen jälkeen, kun nähdään, mikä vaikutus nyt ehdotettavalla ilmoitusmenettelyllä on.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki tekijänoikeuslain 60 a §:n muuttamisesta

60 a §. Pykälässä säädetään tekijän tai hänen edustajansa oikeudesta saada tuomioistuimen määräyksellä teleyhteyksiä tarjoavalta palvelun tarjoajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, josta tekijän oikeuksien suojan kannalta merkittävässä määrin saatetaan yleisön saataviin tekijänoikeudella suojattua aineistoa ilman tekijän suostumusta.

Pykälän 2 momentiksi, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan 1 momentissa tarkoitetun asian ollessa vireillä tuomioistuin voisi velvoittaa välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan eli teleyrityksen luovuttamaan kyseisessä momentissa tarkoitettuja yhteystietoja tuomioistuimelle. Yksinkertaisuuden vuoksi momentissa on käytetty ilmaisuja "välittäjänä toimiva palvelun tarjoaja" ja "välittäjänä toimiva palvelun tarjoaja", jolla tarkoitetaan 1 momentissa mainittuja eli lähettimen, palvelimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjää taikka muuta välittäjänä toimivaa palvelun tarjoajaa.

Yleisimmän velvoittaminen yhteystietojen luovuttamiseen tapahtuisi samalla, kun teleyritystä kuullaan 60 a §:n mukaisesta hakemuksesta. Tarvittaessa tuomioistuin voisi velvoittaa luovuttamaan yhteystiedot muulloinkin asian ollessa tuomioistuimessa vireillä, mahdollisesti myös ennen teleyrityksen kuulemistakin.

Tuomioistuin ottaisi huomioon esimerkiksi sen, kuinka pitkä aika on kulunut loukkauksen havaitsemisesta hakemuksen tekohetkeen ja onko sen vuoksi olemassa vaara tietojen häviämisestä. Merkitystä voisi olla myös sillä, miten mittavasta luvattomasta aineiston jakamisesta on kyse ja olisiko tapaus todennäköisesti sellainen, että tekijänoikeuden loukkausta koskevan oikeudenkäynnin nostamiseen olisi syytä, minkä vuoksi olisi tarpeen turvata teleyhteystietojen säilyminen.

Yhteystietojen luovuttamisella tuomioistuimelle voitaisiin 60 a §:n mukaisen proses-

sin tultua vireille varmistaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa se, että tekijänoikeutta loukkaavan tilaajan teleyhteystiedot säilyvät ja ovat luovutettavissa 1 momentin mukaisesti tuomioistuimen määräyksellä tekijälle tai hänen edustajalleen. Tuomioistuin voisi velvoittaa luovuttamaan tiedot joko hakijan pyynnöstä tai myös omasta aloitteestaan, jos tietojen luovuttamisella voidaan arvioida olevan vaikutusta 60 a §:n 1 momentin mukaisen määräyksen täytäntöönpanoon. Tuomioistuimen aloitteesta säännöksen mukaisiin toimenpiteisiin tulisi ryhtyä vain poikkeustapauksessa. Edellytyksenä 2 momentin mukaiselle menettelylle on, että hakemus käsitellään oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännösten mukaisesti ja että teleyritykselle varataan asiassa tilaisuus tulla kuulluksi, kuten 1 momentin mukaisesti teleyhteystietojen luovuttamismääräystä haettaessa.

Momentin toiseksi virkkeeksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tuomioistuimen tulee luovuttaa hallussaan olevat yhteystiedot hakijalle, jos tuomioistuin 1 momentissa tarkoitettua hakemusta ratkaistessaan katsoo, että 1 momentissa säädetty edellytykset tietojen luovuttamismääräyksen antamiselle täyttyvät. Hakijan ei näin ollen tarvitsisi kääntyä erikseen teleyrityksen puoleen, jos yhteystiedot ovat jo tuomioistuimen hallussa. Tuomioistuimen tulisi luovuttaa yhteystiedot luovuttamismääräyksen saatua lainvoiman, jollei tuomioistuin päätöksessään määrää, että yhteystiedot luovutetaan hakijalle jo päätöksen antamisen yhteydessä. Yhteystietojen luovuttaminen päätöksen antamisen yhteydessä voisi tulla kysymykseen esimerkiksi tapauksissa, joissa teleyritys ei luovuttamismääräystä koskevaan hakemukseen vastatessaan ole vastustanut hakemusta.

Momentin kolmannen virkkeen mukaan tuomioistuimen olisi hävitettävä sille luovutettuja tietoja, jos tuomioistuimen päätös, jossa todetaan 1 momentissa säädettyjen edellytysten jääneen täyttymättä, tulee lainvoimaiseksi. Ehdotettavalla säännöksellä vahvistetaan sähköisen viestinnän tietosuojan säilymistä.

Pykälän 4 momentiksi siirtyvää säännöstä tietojen luovuttamismääräyksen täytäntöönpanosta aiheutuvien kulujen ja vahingon korvaamisesta sovellettaisiin myös silloin, kun tiedot luovutetaan tuomioistuimen haltuun. Nykyisen verrattuna hakijan kuluriski kasvaisi siinä tapauksessa, että asian ollessa viireillä tuomioistuin omasta aloitteestaan velvoittaisi teleyrityksen luovuttamaan tiedot ja lopulta hylkäisi tietojen luovuttamista koskevan hakemuksen tai asian ratkaisu muutoksenhaun myötä muuttuisi hakijalle kielteiseksi.

1.2 Laki sähköisen viestinnän tietosuojalain muuttamisesta

11 a §. *Käsittely tekijänoikeuden loukkamista koskevan ilmoituksen välittämiseksi.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 11 a §, jonka mukaan teleyrityksellä olisi oikeus käsitellä tunnistamistietoja tekijänoikeuden rikkomista koskevan määrämuotoisen ilmoituksen välittämiseksi teleliittymän tilaajalle.

Pykälän 1 momentin mukaan teleyrityksellä olisi velvollisuus välittää tarjoamansa teleliittymän haltijalle tekijänoikeuden loukkamista koskeva ilmoitus, jonka Suomessa toimiva tekijänoikeuden yhteishallinnointijärjestö tai muu ammattimaista tekijänoikeuksien valvontaa harjoittava organisaatio toimittaa teleyritykselle liittymänhaltijalle toimittavaksi. Ilmoituksen, jonka tulee täyttää pykälän 2 ja 3 momentissa säädetyt edellytykset, sisältönä on, että kyseisestä teleyrityksen tarjoamasta teleliittymästä on ilmoituksen lähettäjän havaintojen mukaan saatettu yleisön saataviin tekijänoikeudella suojattua aineistoa ilman tekijän suostumusta.

Teleyrityksellä olisi velvollisuus välittää ilmoitus vain sellaiseen teleliittymään, jonka haltijan yhteystiedot ovat teleyrityksen hallussa. Säännös ei esimerkiksi velvoita teleyritystä luopumaan sellaisten liittymien tarjoamisesta, jotka voidaan hankkia ilman henkilötietojen tai muiden yhteystietojen antamista.

Ehdotettavan 1 momentin muotoilulla, jonka mukaan ilmoituksen lähettäjän tulee olla Suomessa toimiva tekijänoikeuden yhteishallinnointijärjestö tai muu ammattimaista tekijänoikeuksien valvontaa harjoittava organi-

saatio, on pyritty lisäämään ilmoitusten luotettavuutta ja estämään säännöksen shikaaninomainen hyväksi käyttö sekä ohjaamaan ilmoitusten lähettäminen tapahtuvaksi tekijöitä edustavien järjestöjen tai muiden valvontaorganisaatioiden kautta. Pykälän myöhemmissä säännöksissä on lisäksi ilmoituksen lähettäjän ja teleyrityksen väliset asiaan liittyvät velvollisuudet pyritty sääntelemään mahdollisimman tarkasti.

Säännöksessä tarkoitetun valvontatoiminnan tulee perustua oikeudenhaltijoiden antamaan valtuutukseen. Tämä käy epäsuorasti ilmi 2 momentin 4 kohdasta, jonka mukaan ilmoituksessa on oltava ilmoituksen lähettäjän vakuutus siitä, että se on oikeutettu toimimaan sellaisen tekijän puolesta, jonka aineistoa on saatettu luvatta yleisön saataviin.

Säännöksessä edellytetään, että ilmoituksen lähettäjän tulee harjoittaa tekijänoikeuksien yhteisvalvontaa Suomessa. Järjestö voi olla paitsi kotimainen yhteishallinnointijärjestö myös ulkomainen tekijänoikeusjärjestö, jos se harjoittaa yhteishallinnointia Suomessa. Yhteishallinnointijärjestö voi valtuuttaa myös toisen toimimaan puolestaan. Säännöksessä tarkoitettu muu valvontaorganisaatio voi olla esimerkiksi Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry.

Mikäli teleyritys epäilee yhteishallinnointijärjestön tai muun valvontaorganisaation valtuuksia edustaa kyseisiä oikeudenhaltijoita, se voi vaatia valtuutuksen nähtäväkseen esimerkiksi neuvotellessaan ilmoitusten välittämiskustannuksista.

Teleyritys toimisi asiassa vain ilmoituksen välittäjän ominaisuudessa. Teleyrityksellä olisi velvollisuus toimittaa asiakkailleen kaikki sellaiset ilmoitukset, jotka täyttävät 2 ja 3 momentissa säädetyt edellytykset. Ilmoitus olisi välitettävä tilaajalle viipymättä.

Ilmoituksen välittämistavan suhteen säännös on neutraali. Ilmoitus voidaan välittää esimerkiksi postin välityksellä perinteisenä kirjeenä tai vaihtoehtoisesti sähköpostina.

Teleyrityksellä olisi oikeus käsitellä tunnistamistietoja siinä määrin kuin se on tarpeen ilmoituksen välittämiseksi teleliittymän tilaajalle. Käytännössä teleyritys selvittäisi sen haltuun kertyneistä tunnistamistiedoista, kuka on sellaisen liittymän tilaaja, jonka yksilöivästä IP-osoitteesta on ilmoituksen lähettä-

jän havaintojen mukaan tietynä hetkenä saatettu yleisön saataviin luvattomasti tekijänoikeudella suojattua aineistoa. Tämän jälkeen teleyritys välittäisi lähettäjän ilmoituksen kyseiselle tilaajalle.

Teleyritys ei saisi säilyttää tietoa siitä, kenelle ilmoitus on toimitettu.

Pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin ilmoituksen määrämuodosta. Muuta tietoa, kuin mitä 2 ja 3 momentissa säädetään, ei tilaajan tai käyttäjän viestinnästä saisi ilmoitukseen sisältyä.

Ilmoitus tulisi laatia sekä suomen että ruotsin kielellä. Ilmoitukseen tulisi 2 momentin 1 kohdan mukaan sisältyä ilmoituksen lähettäjän tiedot yhteystietoineen. Tällä mahdollistetaan se, että ilmoituksen saaja voi halutessaan ottaa yhteyttä ilmoituksen lähettäjään. Teleyrityksen, joka toimii ainoastaan ilmoituksen välittäjänä, tietoja ilmoitukseen ei sen sijaan tulisi sisällyttää.

Momentin 2—4 kohdissa määritellään se, millä tavalla ilmoituksen lähettäjän ja välittäjän roolit ilmaistaan ilmoituksessa. Ilmoituksessa tulee mainita, että teleyritys välittää viestin tilaajalle ilmoituksen lähettäjän eli ammattimaista tekijänoikeuksien valvontaa harjoittavan organisaation pyynnöstä.

Ilmoituksen lähettäjän osalta ilmoitukseen tulee sisältyä lähettäjän vakuutus siitä, että sen tekemien havaintojen mukaan liittymästä on saatettu tekijänoikeudella suojattua aineistoa lainvastaisesti yleisön saataviin. Erityisen selvästi olisi ilmaistava se, että havainnot tekijänoikeuksia loukkaavasta toiminnasta perustuvat yksinomaan ilmoituksen lähettäjän havaintoihin ja ettei ilmoituksen perille toimittava teleyritys ole ollut tässä toiminnassa osallisena. Lisäksi lähettäjän tulee vakuuttaa, että se on oikeutettu toimimaan tekijänoikeuden haltijan puolesta.

Momentin 5 kohdan mukaan ilmoitukseen tulee sisältyä maininta siitä, että opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla on tietoa tekijänoikeudesta ja tekijänoikeuden loukkauksen mahdollisista oikeudellisista seuraamuksista, sekä siitä, miten tekijänoikeuden loukkauksen voi välttää.

Opetus- ja kulttuuriministeriön jakama tieto tekijänoikeudesta ja tekijänoikeuden loukkauksen mahdollisista oikeudellisista seuraamuksista sekä opastus mahdollisiin toi-

menpiteisiin muodostaa ilmoitusmenettelyn informatiivisen ytimen.

Ohjeet siitä, miten tekijänoikeuden loukkauksen voi välttää, ovat tarpeen erityisesti tilanteessa, jossa liittymän tilaajana on yhteisö tai jossa liittymä on esimerkiksi perheenjäsenten yhteiskäytössä. Liittymän tilaaja voi olla tietämätön siitä, että liittymää on käytetty tekijänoikeudella suojatun aineiston luvattomaan jakamiseen. Tällöin on tarpeen antaa ohjeita siitä, miten esimerkiksi vanhemmat voivat toimia jatkossa aineiston luvattoman jakamisen lopettamiseksi.

Ohjeiden tulisi kattaa tyypilliset tiedostojen jakotilanteet ja olla siinä määrin käytännön tilanteisiin soveltuvia, että niitä noudattamalla vanhemmat voisivat halutessaan vaikuttaa tiedostojen luvattomaan jakamiseen hallussaan olevasta liittymästä. Ohjeet voivat koskea esimerkiksi sitä, miten estetään tietokoneen muistissa olevien tiedostojen jakaminen vahingossa. Tämä voi tapahtua esimerkiksi siten, että yleisölle avoinna olevista tietokoneen kansioista poistetaan ne sisältötiedostot (esim. musiikki-, elokuva-, televisio-ohjelma- ja pelitiedostot), joiden saattamiseen yleisön saataviin ei ole ollut lupaa oikeudenhaltijalta.

Säännöksessä tarkoitettuihin ohjeisiin kuuluisivat myös ohjeet langattomien verkkoyhteyksien suojaamiseksi ulkopuolista käyttöä vastaan tai toimenpiteet tilanteissa, joissa epäillään, että tietokone on käyttäjän tietämättä ja havaitsematta kaapattu vertaisverkkokäyttöön.

Pykälän 3 momentin mukaan ilmoitukseen ei saisi sisältyä tilaajan tai käyttäjän viestistä muuta tietoa, kuin mitä pykälän 2 momentissa säädetään.

Pykälän 4 momentti sisältäisi säännökset teleyritykselle ilmoitusten välittämisestä aiheutuvien kulujen korvaamisesta. Ilmoituksen lähettäjän tulisi korvata sekä tunnistamistietojen käsittelystä että ilmoituksen välittämisestä aiheutuvat todelliset kulut.

Tunnistamistietojen käsittelystä aiheutuviin kuluihin kuuluisivat sekä itse yhteystietojen selvittämisestä aiheutuvat kulut että esimerkiksi järjestelmän muutoksista ja lokitietojen säilyttämisestä aiheutuvat kulut.

Tunnistamistietojen käsittely ja ilmoitusten lähettäminen tulisi toteuttaa kustannustehok-

kaasti. Korvattavien kustannusten tulisi vastata todellisia, objektiivisin perustein arvioitavissa olevia kustannuksia. Tunnistamistietojen selvittämisestä ja ilmoitusten lähettämisestä ei saisi aiheutua kustannuksia enempää kuin mitä toimenpiteen tarkoituksenmukainen suorittaminen edellyttää.

Kustannusten pitämiseksi kohtuullisina olisi tarkoituksenmukaista, että ilmoitusten lähettäjä ja teleyritys sopisivat etukäteen siitä, kuinka monta ilmoitusta kyseisen teleyrityksen kautta on tarkoitus välittää. Näin teleyritys voisi arvioida teknisten järjestelmien mahdolliset muutostarpeet ja niistä aiheutuvat kustannukset. Järjestelmäkustannusten osuus ilmoituskohtaisista todellisista kuluista jakaantuisi sovittun suuruuselle ilmoitusmäärälle.

Kulujen korvaamisesta tulee sopia etukäteen ilmoituksen lähittäjän ja teleyrityksen välillä. Vaatimus selkeyttää osapuolten keskinäistä asemaa ja helpottaa ilmoitusten lähittäjän varautumista kuluihin.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain noudattamista valvoo Viestintävirasto. Myös nyt ehdotettavat säännökset kuuluisivat laissa säädetyllä tavalla valvonnan piiriin. Teleyrityksen velvollisuuteen välittää ilmoitus sovelletaan myös lain 41 §:ää, jonka mukaan Viestintävirasto voi pykälässä säädettyjen edellytysten täytyessä velvoittaa teleyrityksen noudattamaan laissa säädettyä ilmoituksen välittämiselvöllisyyttä.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan keväällä 2011.

Tekijänoikeuslain muutoksen voimaantulosäännöksessä ehdotetaan, että lakia sovellettaisiin myös asiaan, joka on tullut tuomioistuimessa vireille ennen tämän lain voimaantuloa.

Ennen lakien voimaantuloa voitaisiin myös ryhtyä niiden täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Yksityisyyden suoja. Ehdotettuja säännöksiä tulee tarkastella perustuslaissa säädettyjen

perusoikeuksien näkökulmasta. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu ja henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Säännös viittaa tarpeeseen lainsäädännöllisesti turvata yksilön oikeusturva ja yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä, rekisteröinnissä ja käyttämisessä. Säännös ei perustelujensa mukaan viittaa pelkästään henkilötietoja koskevaan lainsäädäntöön, kuten henkilötietolakiin, vaan edellyttää ylipäätään lainsäädännöllisiä järjestelyjä henkilötietojen suojasta.

Viestinnän luottamuksellisuus on perustuslain 10 §:n 2 momentin nojalla jokaiselle kansalaiselle kuuluva perusoikeus. Pykälän mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Viestin sisällön lisäksi säännös antaa turvaa muillekin viestiä koskeville tiedoille, joilla voi olla merkitystä viestin säilymiselle luottamuksellisena. Esimerkkinä tällaisista on säännöksen perusteluissa mainittu puhelujen tunnistamistiedot (HE 309/1993 vp, s. 53).

Kyseiset suojeltavat oikeushyvät eivät kuitenkaan ole ehdottomia, sillä niitä joudutaan tietyissä tilanteissa rajoittamaan muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuden sitä vaatiessa. Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana. Nämä mahdollisuudet rajoittaa luottamuksellisen viestin suoja on perusoikeusuudistuksen yhteydessä tarkoitettu tyhjentäväksi luetteloksi (HE 309/1993 vp, s. 54). Perusoikeusrajoitusten tulee olla tarkoin rajattuja, eivätkä ne saa olla laajempia kuin mitä on välttämätöntä toivotun päämäärän saavuttamiseksi.

Voimassa oleva tekijänoikeuslain 60 a §, jossa säädetään tekijän tai hänen edustajansa oikeudesta saada tekijänoikeuden loukkausten selvittämiseksi teleyhteystietoja tuomioistuimen määräyksellä, on säädetty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Tunnistamistietojen käsittely on säännöksen tarkoitamassa laajuudessa mahdollista.

Pykälää ehdotetaan täydennettäväksi säännöksellä, jonka mukaan asian ollessa vireillä tuomioistuimella voisi velvoittaa teleyrityksen

luovuttamaan yhteystiedot tuomioistuimelle. Ehdotettu säännös ei ole perustuslain yksityisyyden suojan kannalta ongelmallinen, sillä se ainoastaan aikaistaa voimassa olevassa 60 a §:ssä säädettyä teleyrityksessä tapahtuvaa yhteystietojen käsittelyä. Jos tuomioistuimen päätös, jossa todetaan 60 a §:n 1 momentissa säädettyjen edellytysten jääneen täyttymättä, tulee lainvoimaiseksi, tuomioistuimen olisi ehdotettavan säännöksen mukaisesti hävitettävä sille luovutetut tiedot.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain 11 a §:ssä säädettäisiin teleyrityksen velvollisuudesta välittää tekijänoikeuden loukkauksista koskeva ilmoitus teleliittymän tilaajalle ja oikeudesta käsitellä sitä varten viestin tunnistamistietoja. Perustuslakivaliokunnan vaikiintuneessa käytännössä viestin tunnistamistietojen on katsottu jäävän luottamuksellisen viestin salaisuutta suojaavan perusoikeuden ydinalueen ulkopuolelle (PeVL 23/2006 vp, s. 2—3, PeVL 3/2008 vp, s. 2). Tunnistamistietojen salaisuuden suojaan puuttuvan sääntelyn on kuitenkin täytettävä perusoikeuksien rajoittamisen yleiset edellytykset (PeVL 23/2006 vp, s. 3).

Ehdotettu sääntely merkitsisi muutosta nykyiseen oikeustilaan verrattuna. Teleyritykset säilyttävät ja käsittelevät tunnistamistietoja omaa liiketoimintaansa varten laissa säädettyin edellytyksin. Lisäksi tietoja säilytetään ja käsitellään laissa säädetyllä tavalla viranomaisten tarpeita varten. Ehdotuksen mukaan teleyritys velvoitettaisiin käsittelemään sen omaa liiketoimintaa varten kertyneitä tunnistamistietoja ja toimittamaan näiden tietojen perusteella ammattimaista tekijänoikeuksien valvontaa harjoittavan organisaation ilmoitus teleliittymän haltijalle. Ehdotus merkitsisi rajoitusta perustuslain turvaamaan luottamuksellisen viestin suojaan. Rajoituksella varmistettaisiin poliisitutkinnalle ja oikeudenkäynneille vaihtoehtoinen menettelytapa ja kohdennettu viestintä yhteiskunnassa jo pitkään vallinneessa tilanteessa, jossa tietoverkoissa anonymisti saatetaan yleisön saataville tekijänoikeudella suojattua aineistoa ilmaiseksi ja ilman oikeudenhaltijoiden lupaa sellaisessa määrin, että toiminta vaarantaa tekijänoikeuksien suojan toteutumisen tietoverkoissa laaja-alaisesti ja pysyvästi sekä samalla heikentää kulttuurin taloutta.

Näin ollen rajoitusta on pidettävä painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimana.

Ehdotus merkitsee periaatteellista muutosta tunnistamistietojen käyttämiselle. Tietoja käytettäisiin kolmannen osapuolen aloitteesta tapahtuvan kohdennetun viestinnän mahdollistamiseksi. Teleyritys ei kuitenkaan keräisi uusia tunnistamistietoja vaan ainoastaan käyttäisi olemassa olevia tietoja ilmoitusten toimittamiseksi. Teleyritys ei myöskään säilyttäisi tietoa siitä, kenelle tekijänoikeusilmoitus on toimitettu.

Sääntelyä on arvioitava perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatuhenkilötietojen suojan kannalta. Sääntelyllä on merkitystä myös perustuslain 10 §:n 2 momentissa turvatuhenkilötietojen luottamuksellisen viestin salaisuuden ja perustuslain 15 §:ssä turvatuhenkilötietojen omaisuuden suojan kannalta.

Henkilötietojen suojasta säädetään perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan tarkemmin lailla. Sääntelyn yksityiskohtat on jätetty lainsäätäjän harkintaan. Perustuslakivaliokunnan käytännön (esim. PeVL 14/2002 vp, s. 2) mukaan lainsäätäjän liikkuma-alaa rajoittaa kuitenkin se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatuhenkilötietojen piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa.

Lainsäätäjän harkintaa sitovia ja henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita rekisteröinnissä ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, tietojen sallitut käyttötarkoitukset, tietojen luovutettavuus mukaan lukien, sekä tietojen säilytysaika henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturva. Lisäksi näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee olla kattavaa ja yksityiskohtaista (esim. PeVL 51/2002 vp, s. 2/1).

Henkilötietojen suojasta on säädetty myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 8 artiklassa, jonka mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan.

Esityksessä käytetty käsittely-termi täyttää perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin kuuluvan täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen, koska tilanteisiin sovelletaan sähköisen viestinnän tietosuojalain 8 §:n yleisiä säännöksiä ja periaatteita.

Lakiehdotus ei ole ongelmallinen myöskään ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/1990; *Euroopan ihmisoikeussopimus*) tai yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa käsittelyssä tehdyn yleissopimuksen (SopS 36/1992; *Euroopan neuvoston tietosuojasopimus*) kannalta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytännön mukaan viranomaisten puuttumisessa yksityisiin oikeuksiin on noudatettava välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden vaatimuksia. Puuttumisen on näin ollen palveltava yksityiskohtaisia, täsmällisiä ja laillisia tarkoituksia ja se on toteutettava tavalla, joka on puuttumisen tarkoituksen suhteen riittävä, asianmukainen ja oikeasuhtainen.

Ehdotetut käsittelyoikeudet on rajattu mahdollisimman yksiselitteisesti ja tarkkarajaisesti. Perustuslakivaliokunta on pitänyt säilyttämisvelvollisuuden vähimmäissisällön kannalta olennaisena, mihin tietoihin tai tietotyyppeihin velvollisuus kohdistuu. Tällaisten sääntelyn kannalta olennaisten seikkojen ja rajausten tulee käydä säännöksistä ilmi täsmällisesti (PeVL 35/2004 vp, s. 3/II).

Ehdotus ei ole perusoikeusjärjestelmän kannalta ongelmallinen. Sääntely on yhteiskunnan tärkeän edun turvaamiseksi tarpeellinen ja sen aiheuttamat yksityisyyden suojan tai luottamuksellisen viestin suojan rajoitukset ovat järkevässä suhteessa sääntelyn tavoitteen kanssa. Säännöksellä ei myöskään puututa luottamuksellisten viestien sisältöihin.

Omaisuuksien suoja. Omaisuuksien suojasta on säädetty perustuslain 15 §:ssä, jonka mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuuksien suojan kannalta merkitystä on ennen kaikkea sillä, että ehdotuksella velvoitetaan teleyritykset toimittamaan kolmannen tahon

tuottamat ilmoitukset asiakkailleen ja tätä varten mahdollisesti tekemään muutoksia järjestelmiinsä. Omaisuuksien suojan toteutumisen kannalta on keskeistä, että teleyrityksille korvataan ehdotuksen mukaisesti kustannukset, jotka johtuvat velvollisuuden käytännön toteuttamisesta.

Säätämisen järjestyksen arviointi. Ilmoitusmenettelyä koskevassa lainsäädäntöehdotuksessa on pyritty sovittamaan yhteen toisaalta tilaajien ja käyttäjien yksityisyyden suoja, teleyritysten omaisuuden suoja ja toisaalta tekijänoikeuden loukkausten vähentämiseen kytkeytyvä yhteiskunnan yleinen etu. Säännökset on laadittu mahdollisimman tarkkarajaisiksi ja täsmällisiksi. Rajoitusten ei voida myöskään katsoa ylittävän sitä, mikä on välttämätöntä niillä tavoiteltavan hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi, joten ne ovat myös suhteellisuusperiaatteen mukaisia.

Yksityisyyden suojan ja yksityisen viestin salaisuuden suojan ydinalueet jäävät koskemattomiksi, sillä tietoa siitä, mitä aineistoja on luvattomasti jaettu, ei teleliittymän tilaajalle lähetettävään ilmoitukseen saa ehdotuksen mukaan sisällyttää.

Tietoa siitä, kenelle ilmoitus on lähetetty, ei säilytetä. Ilmoituksella ei ole myöskään minkäänlaisia oikeusvaikutuksia. Näin ollen ilmoituksen vastaanottajalle ei ole tarpeen säätää oikeusturvakeinoja.

Ehdotus ei ole valtiosääntöoikeudelliselta kannalta ongelmallinen ja ehdotus täyttää kaikilta osin perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset.

Edellä kerrotuilla perusteilla katsotaan, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisen järjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki

tekijänoikeuslain 60 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään tekijänoikeuslain (404/1961) 60 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 821/2005, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

60 a §

Edellä 1 momentissa tarkoitetun asian ollessa vireillä tuomioistuimella voi velvoittaa välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan luovuttamaan momentissa tarkoitetut yhteystiedot tuomioistuimelle. Jos tuomioistuin 1 momentissa tarkoitettua hakemusta ratkaistessaan katsoo, että momentissa säädetyt edellytykset yhteystietojen luovuttamismääräyksen antamiselle täyttyvät, tuomioistuimen tulee tämän toteavan päätöksen saatua lainvoiman luovuttaa hakijalle hallussaan olevat välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan sille luovuttamat yhteystiedot, jollei tuomioistuin päätöksessään määrää, että yhteystiedot luovute-

taan hakijalle jo päätöksen antamisen yhteydessä. Jos tuomioistuimen päätös, jossa todetaan 1 momentissa säädettyjen edellytysten jääneen täyttymättä, tulee lainvoimaiseksi, tuomioistuimen on hävitettävä sille luovutetut yhteystiedot.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Tätä lakia sovelletaan myös asiaan, joka on tuomioistuimessa vireillä tämän lain tullessa voimaan.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

2.

Laki**sähköisen viestinnän tietosuojalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sähköisen viestinnän tietosuojalakiin (516/2004) uusi 11 a § seuraavasti:

11 a §

Käsittely tekijänoikeuden loukkaamista koskevan ilmoituksen välittämiseksi

Teleyrityksellä on velvollisuus välittää Suomessa toimivan tekijänoikeuden yhteishallinnointijärjestön tai muun Suomessa ammattimaista tekijänoikeuksien valvontaa harjoittavan organisaation (*ilmoituksen lähettäjä*) toimittama tekijänoikeuden loukkaamista koskeva kirjallinen ilmoitus tilaajalle, jos ilmoitus täyttää 2 ja 3 momentissa säädetty edellytykset. Teleyrityksellä on oikeus käsitellä tunnistamistietoja siinä määrin kuin se on tarpeen ilmoituksen välittämiseksi. Ilmoitus on välitettävä tilaajalle viipymättä.

Ilmoituksessa, joka on laadittava sekä suomen että ruotsin kielellä, on oltava:

- 1) ilmoituksen lähettäjän nimi ja yhteystiedot;
- 2) maininta siitä, että teleyritys välittää tilaajalle viestin ilmoituksen lähettäjän pyynnöstä;
- 3) ilmoituksen lähettäjän vakuutus siitä, että sen tekemien havaintojen mukaan liitty-

mästä on saatettu tekijänoikeudella suojattua aineistoa lain vastaisesti yleisön saataviin;

4) ilmoituksen lähettäjän vakuutus siitä, että se on oikeutettu toimimaan sellaisen tekijän puolesta, jonka aineistoa on saatettu liittymästä yleisön saataviin;

5) maininta siitä, että opetus- ja kulttuuri-ministeriön verkkosivuilla on tietoa tekijänoikeudesta ja tekijänoikeuden loukkauksen mahdollisista oikeudellisista seuraamuksista sekä siitä, miten tekijänoikeuden loukkauksen voi välttää.

Ilmoitus ei saa sisältää muuta tietoa tilaajan tai käyttäjän viestinnästä.

Ilmoituksen lähettäjän on korvattava teleyritykselle tunnistamistietojen käsittelystä ja ilmoituksen välittämisestä aiheutuneet todelliset kulut. Korvauksesta on sovittava ennen ilmoituksen välittämistä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 29 päivänä lokakuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Kulttuuri- ja urheiluministeri *Stefan Wallin*